

LIMBURGSE  
VOGELS

JAARGANG 11 (2000)

NAJAARSNUMMER

2



Een uitgave van de Vogelstudiegroep van het Natuurhistorisch Genootschap in Limburg

## LIMBURGSE VOGELS

Opgericht in maart 1989, is een uitgave van de Vogelstudiegroep van het Natuurhistorisch Genootschap in Limburg. Limburgse Vogels verschijnt drie maal per jaar en publiceert artikelen, mededelingen en andere informatie op veldornithologisch gebied in Limburg.

**Arjan Ovaa**

**Max Berlijn**  
**Jan Boeren**  
**Rob van der Laak**  
**Jacob van der Weele**  
**Paul de Winden**

**Max Berlijn**, Wilhelminastraat 9, 6285 AS Epen  
043-4552511

**Rob van der Laak**, Bethlehemstraat 34, 6418 GK Heerlen  
045-5423454

**Henk Offringa**

**Graatsma & Bruystens**, Maastricht

**Valkdruk**, Valkenburg

**O. Weinreich**, Vogelstudiegroep Natuurhistorisch Genootschap in Limburg, Postbus 882, 6200 AW Maastricht

f 22,50 per jaar, overmaken op postgiro 1134234 t.n.v. Natuurhistorisch Genootschap in Limburg, o.v.v. "Limburgse Vogels".

Leden van het Natuurhistorisch Genootschap in Limburg betalen f 17,50 per jaar.

Bedrijven, instellingen, verenigingen e.d. betalen minimaal f 35,— per jaar.

Voor België is de prijs BFR 450,— (leden NHG BFR 350,—, bedrijven, instellingen e.d. BFR 650,—), over te maken op gironummer 000-1507143-54 o.v.v. "Limburgse Vogels".

Adreswijzigingen, opzeggingen, klachten en dergelijke schriftelijk doorgeven aan de abonneementenadministratie, Natuurhistorisch Genootschap te Maastricht (adres zie boven). Opzeggingen dienen voor 1 januari van het nieuwe kalenderjaar te geschieden.

Grote Pieper, Eijsder Beemden - *Karel Lemmens*

EINDREDACTIE

REDACTIE

FOTOREDACTIE

REDACTIE-SECRETARIS

FIGUREN EN DIAGRAMMEN

ONTWERP EN PRE-PRESS

BRUKWERK

ABONNEMENTENADMINISTRATIE

ABONNEMENTEN

FPTP OMSLAG



# Broedvogels van het hoogveenrestant de Mariapeel in 1998

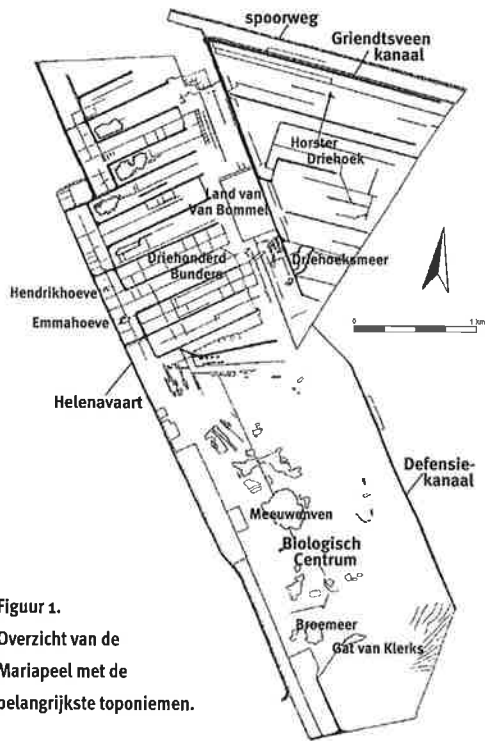
Marc Verbeeten & John Vereijken

Niet snel zal een provinciegrens zo onneembaar zijn, als destijds de grens tussen Limburg en Noord-Brabant. Lange tijd vormde het uitgestrekte veenmoeras van de Peel, met een oppervlakte van zo'n 30.000 hectare, een welhaast onoverkoombare hindernis tussen de beide provincies. Echter, eeuwen geleden al werd er aan de randen van deze woeste gronden geknabbeld. Turfwinning om brandstof te verkrijgen vond waarschijnlijk al, zij het mondjesmaat, in de 13de eeuw plaats. Doch in de eeuwen daarna werd de vervening steeds grootschaliger aangepakt, er werden regels aan het winnen van turf gesteld en de technieken werden meer en meer verfijnd. Het is niet ondenkbaar dat het gezicht van de Peel toen al zo hier en daar littekens is beginnen te vertonen. Het gebied loopt echter pas serieuze averij op bij het verschijnen van de industriële vervening. In 1853 werden door een industriële veenderij de eerste hectaren Peel aangekocht. Decennia lang vindt er op grootschalige wijze turfwinning plaats. Achter de hakken van de turfstekers wordt nagenoeg elke meter grond ontgonnen en klaargestoomd voor landbouw of bebouwing. Wanneer in 1984 een definitieve punt achter de vervening wordt gezet, rest er een landschap dat qua formaat nog slechts een fractie is van datgene wat men ooit nauwelijks durfde te betreden.

Naast enkele verspreid liggende, geïsoleerde Peelfragmenten zijn er (nog slechts) drie grotere gebieden waarin het karakter van het oorspronkelijke hoogveengebied enigszins bewaard is gebleven. Het landschap is uniek, de aanwezige flora en (avi)fauna bijzonder. Deze gebieden, Nationaal Park De Grootte Peel (1360 hectare), de Deurnsche Peel (1120 hectare) en de Mariapeel (1045 hectare), behoren tot de belangrijkste natuurgebieden van Nederland en genieten daarom een wettelijke bescherming in het kader van de Natuurbeschermingswet. Van

Biotooptype	Opp. (in ha)	%
Bos	470	45,0
Heide/Pijpenstro	340	32,5
Open Water	140	13,4
Gras (intensief)	50	4,8
Gras (extensief)	45	4,3
<b>Totaal</b>	<b>1045</b>	<b>100</b>

Tabel 1. Oppervlakte van de verschillende biotooptypen in de Mariapeel in 1998.



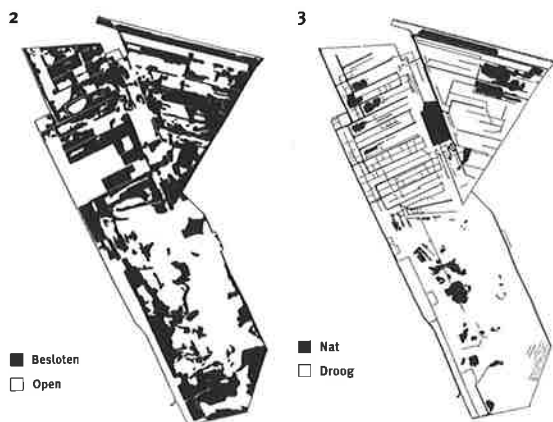
Figuur 1. Overzicht van de Mariapeel met de belangrijkste toponiemen.

deze drie is de Mariapeel het enige gebied dat geheel in de provincie Limburg ligt. Staatsbosbeheer is eigenaar van voornoemde Peelrestanten. Men probeert er zorg voor te dragen dat de splinters van het verleden voor de toekomst bewaard blijven. Middels een doordacht beleid wordt getracht een zo uitgekend mogelijk beheer te voeren.

De aanwezige broedvogelbevolking is een goede indicator voor de waarde en ontwikkeling van een terrein. Door herhaling van een broedvogelkartering (als regel eens in de tien jaar) kan worden nagegaan of de genomen beheersmaatregelen de gewenste effecten hebben opgeleverd. De gegevens worden gebruikt voor het aanscherpen of mogelijk het opstellen van (nieuwe) beheersplannen. Na de gebiedsdekkende inventarisatie in 1990/91 (Van Noorden & Van Tilburg, 1995) werden, in opdracht van Staatsbosbeheer, de broedvogels van de Mariapeel in 1998 nogmaals op kaart gezet.

## Gebied

Het beschermde natuurmonument de Mariapeel ligt in de Limburgse gemeenten Horst en Sevenum, net ten zuiden van de



Figuur 2. Overzicht van de open en de besloten delen in de Mariapeel.

Figuur 3. Overzicht van de droge en de natte delen in de Mariapeel.

spoorlijn Helmond-Venlo en ten oosten van de Helenavaart, die hier zowat de grens tussen Noord-Brabant en Limburg volgt. Hier grenst de Mariapeel voor een klein deel aan de Deurnsche Peel (N-Br). Voor de rest sluit de Mariapeel voornamelijk aan op agrarisch gebied (figuur 1).

Een niet onbelangrijk deel (ca. 470 ha) van de Mariapeel is bedekt met bos, hoofdzakelijk loofbos. In de meeste gevallen gaat het om berkenbos. Een combinatie van berk/zomereik en berk/ratelpopulier wordt overigens ook op verschillende plekken aangetroffen. Het aanwezige loofbos heeft een leeftijd van hoogstens zestig jaar. De ondergroei van de bossen wordt hoofdzakelijk gedomineerd door pijpenstrootje en in sommige delen door adelaarsvaren. Een fijnsparrenbos van ca. 2 ha is het enige naaldbos in het gebied. Het is gelegen in het midden van het reservaat tegen de westgrens. Boomgroei is bepalend voor de beslotenheid van het gebied. Figuur 2 geeft de verhouding weer tussen de open en besloten delen in de Mariapeel. Het noordelijke deel is het meest besloten. Dit in tegenstelling tot de zuidelijke helft van het gebied waar pijpenstrootje en heide grotendeels beeldbepalend zijn. Doch ook hier is aan de westrand en in de meest zuidelijke punt weer boomgroei te vinden. Een groot deel (meer dan de helft) van de Mariapeel wordt begraasd. Hierbij wordt gebruik gemaakt van runderen en geiten.

Centraal ligt de 'Driehonderd Bunders'. Dit bestaat voornamelijk uit verpacht grasland met een intensief agrarisch beheer. Tevens is in de noordelijke helft ook grasland te vinden. Hier gaat het echter telkens om grasland dat in natuurbeheer is en extensief wordt begraasd door runderen.

In het verleden werd het Land van Van Bommel ook op deze wijze beheerd. In 1998 werd echter het bovenste zandpakket afgegraven in het kader van een waterconserveringsplan, waardoor

een groot aantal watercompartimenten ontstond. De natte delen in de Mariapeel zijn in figuur 3 weergegeven. De donkere delen staan voor die plekken waar oppervlaktewater (ca. 120 ha) te vinden is. Hiertoe behoren alle plassen en plasjes, sloten, kanalen (wijken) en vaarten. Terreinen die "slechts" drassig zijn, zijn in deze figuur niet aangegeven. De kanaaltjes (wijken) speelden bij de ontvening een belangrijke rol doordat de gewonnen turf hierdoor werd afgevoerd richting Helenavaart die via een lange omweg met de Maas verbonden is. Lange tijd werd er via de Helenavaart water in het gebied aangevoerd in de strijd tegen verdroging. Deze aanvoer betekende dat er voedselrijk water het gebied binnenstroomde wat een negatieve uitwerking had op het doorgaans voedselarme milieu van dit hoogveenrestant. Tegenwoordig vindt deze vorm van vernatting niet meer plaats.

## Methodie

Het accent van de inventarisatie lag op de kartering van de zeldzame, schaarse, bedreigde en/of karakteristieke broedvogelsoorten. Deze soorten spelen een belangrijke rol in het terreinbeheer en zijn daarom kwantitatief gekarteerd. De overige meer algemene of minder karakteristieke soorten zijn kwalitatief geïnventariseerd (tabel 2).

Het gebied is voor aanvang van de inventarisatie verdeeld in 26 deelgebieden. Alle deelgebieden werden vier tot negen maal bezocht. De inventarisatie werd uitgevoerd tussen 27 maart en 4 juli 1998. Het begin van elk bezoek varieerde twee uur vóór zonsopkomst, tot zonsopkomst. Avondbezoeken begonnen ongeveer één uur voor zonsondergang. Tijdens de bezoeken

Fazant	Tijftjaf
Holeduif	Fitis
Houtduif	Goudhaantje
Turkse Tortel	Grauwe Vliegenvanger
Zomertortel	Staartmees
Witte Kwikstaart	Matkop
Winterkoning	Pimpelmees
Heggemus	Koolmees
Roodborst	Gaai
Zwarte Roodstaart	Ekster
Merel	Kauw
Zanglijster	Zwarte Kraai
Grote Lijster	Spreeuw
Spotvogel	Ringmus
Tuinfluits	Vink
Zwartkop	Kneu

Tabel 2. Overzicht van de in 1998 kwalitatief geïnventariseerde broedvogels in de Mariapeel.

werden de territoriumindicatieve waarnemingen nauwkeurig ingetekend op gedetailleerde veldkaarten welke na afloop werden overgezet op soortkaarten. Na het afleggen van het laatste veldbezoek zijn alle verzamelde veldwaarnemingen uitgewerkt en geïnterpreteerd volgens de criteria zoals opgesteld in de BMP-Handleiding (Van Dijk, 1996).

## Weer

Het broedseizoen van 1998 wordt voorafgegaan door een uitermate zachte winter. De weinige vorstperiodes waren geen lang leven beschoren. Halverwege februari liep de temperatuur op veel plaatsen op tot boven de 15°C. Nog nooit was het zo vroeg in het jaar zo warm. Sneeuw viel er nauwelijks en van regen was eigenlijk alleen sprake in januari. Over de hele winter viel er totaal 164 mm neerslag, terwijl 192 mm normaal is. In tegenstelling tot de neerslag was er wel meer zon dan normaal, 222 uren, tegen 155 normaal. Kortom de winter 1997/98 verliep zacht, zonnig en droog.

1998 was daarentegen zeer nat, zeer warm en aan de sombere kant. De jaargemiddelde temperatuur in De Bilt komt uit op 10,4 °C tegen een langjarig gemiddelde van 9,4 °C. Hiermee voegt 1998 zich bij de warmste zes jaren van de eeuw. Vooral de maandgemiddelde temperaturen over februari en mei waren opvallend hoog: beide kwamen op de derde plaats in de rij van de warmste van de eeuw. Rond het midden van mei was het warm, zonnig en droog. De lente was de warmste van de eeuw. Niet eerder viel er zoveel neerslag als in 1998. Gemiddeld over het land viel 1055 mm, terwijl het langjarig gemiddelde 792 mm bedraagt. Met landelijk gemiddeld 1429 uren zonneschijn tegen 1484 uren normaal, was 1998 aan de sombere kant. Vooral in april en oktober liet de zon het afweten [Bron: KNMI].

## Resultaten

Tijdens de inventarisatie van de Mariapeel werden in 1998 in totaal 86 vogelsoorten als broedvogel geregistreerd. Van 54 soorten zijn de aantallen en verspreiding vastgesteld. Naast de soorten van de Rode Lijst worden in dit artikel een vijftal ecologische groepen kort beschouwd. Hierin vinden we soorten terug welke indicatief zijn voor open water, struwelen, heide/kapvakten/overgangssituaties en vochtige tot natte ruigten.

Bij de bespreking hiervan is uitgegaan van de indeling zoals die gemaakt is in 'Broedvogels en beheer' (Sierdsema, 1995). Hierin wordt andermaal benadrukt dat broedvogels een belangrijk en aansprekend onderdeel vormen van de levensgemeenschap in natuurgebieden. Wanneer broedvogelsoorten die deel uitmaken van een broedvogelbevolking ingedeeld worden in groepen van soorten die dezelfde biotoopeisen gemeen hebben (ecologische groepen), zijn verbanden tussen avifauna en leefomgeving zichtbaar te maken. Hierdoor wordt

de hoeveelheid gegevens overzichtelijker. Om dit inzicht te krijgen, worden broedvogelgegevens volgens een gestandaardiseerde en eenduidige wijze benaderd.

## Dodaars-groep

Onder de Dodaars-groep (figuur 4) worden vogelsoorten verstaan die voorkomen in voedselarm water (vennen) en vrij voedselrijk water (moerassen), waarbij een lichte voorkeur voor het eerstgenoemde geldt. De vogelsoorten die tot deze groep behoren en in 1998 in de Mariapeel werden vastgesteld zijn: Dodaars (16), Geoorde Fuut (1) en Wintertaling (88). De Zwarte Stern is de enige ontbrekende soort uit deze groep. De soorten zijn verspreid terug te vinden op of in de directe nabijheid van vennen, sloten en kanalen. De hoogste dichtheid zien we op, en iets ten noorden van het Meeuwenven. In dit deel liggen de grotere vennen in de Mariapeel. Deze vennen zijn gelegen in een vrij open omgeving waar de lage vegetatie voldoende beschutting biedt om te broeden. Het Land van Van Bommel en directe omgeving (waterconserveringsplan, zie gebiedsbeschrijving) herbergde in 1998 één Dodaars en vijf Wintertalingen. Het waterpeil alhier was aanvankelijk nog niet voldoende verhoogd. Pas later in het broedseizoen werden de grondwerkzaamheden afgerond. Door het gecreëerde biotoop is het niet ondenkbaar dat in de toekomst de aantallen uit deze groep in dit deel zullen toenemen. Opvallend in vergelijking met 1990/91 is de toename van het aantal territoria uit deze groep in het noorden van de Horster Driehoek. Dit is het logische gevolg van het hogere waterpeil in dit deel. Zowel de situatie in het Land van Van Bommel als in de Horster Driehoek duiden erop dat na de peilverhoging deze soorten al in het eerste jaar als broedvogel aanwezig kunnen zijn.

## Slobeend-groep

Voor deze vogelgroep (figuur 5) is kleinschalig, ondiep (matig) voedselrijk open water van belang. De soorten uit deze groep die in de Mariapeel broeden zijn: Grauwe Gans (16), Krakeend (9), Zomertaling (11), Slobeend (13), Tafeleend (1) en Kokmeeuw (140). Het blijkt dat het voorkomen van deze soorten zich in sterke mate beperkt tot twee delen: het Land van Van Bommel en het Meeuwenven.

De territoria in het land van Van Bommel hebben betrekking op Krakeend en Grauwe Gans. Het Meeuwenven en enkele nabijgelegen kleinere vennen herbergen alle genoemde soorten. Met name het voorkomen van de Kokmeeuw is hier belangrijk, daar de soort de voedselrijkdom door uitwerpselen (guanotrofiëring) doet toenemen. De 'losse' territoria van de vertegenwoordigers van deze groep die verder in de Mariapeel zijn te vinden, liggen doorgaans in de directe omgeving van (voedselrijke) sloten of vaarten. Het merendeel van de aanwezige soor-



Slobbeend - Karel Lemmens

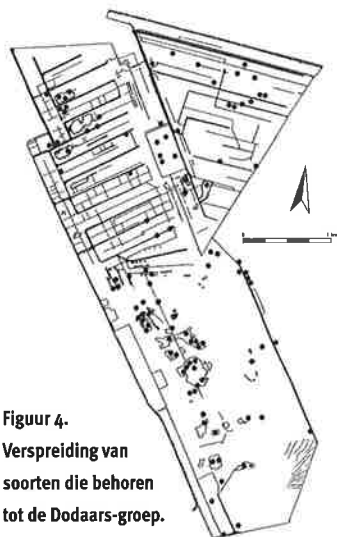


Fitis - Karel Lemmens

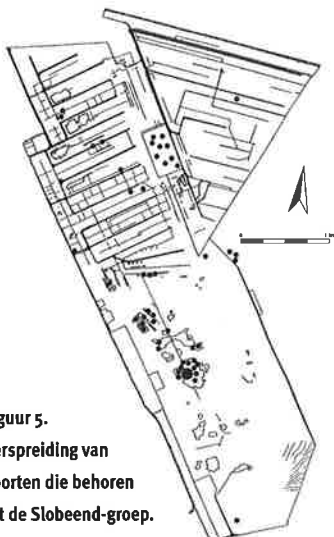
ten heeft zich sinds 1990/91 nieuw gevestigd of is in aantal toegenomen. De aanwezigheid van de Grauwe Gans (nog niet present in 1990/91) komt overeen met de landelijk toename van de soort in het laatste decennium van de 20e eeuw. Hetzelfde geldt ook voor de Krakeend. Dit in tegenstelling tot de Zomertaling (2 territoria in 1990/91, 11 territoria in 1998) waarvan de landelijke populatie duidelijk een negatieve trend laat zien (Van Dijk et al., 1999). Het aantal Slobbeenden is bijna gehalveerd (van 25 naar 13 territoria) wat derhalve haaks staat op de ontwikkeling van de andere soortgroepen. Kartering in de Astense Peel (Van Seggelen et al., 1998) wijst uit dat het aantal Slobbeenden jaarlijks sterk kan fluctueren.

### Roodborsttapuit-groep

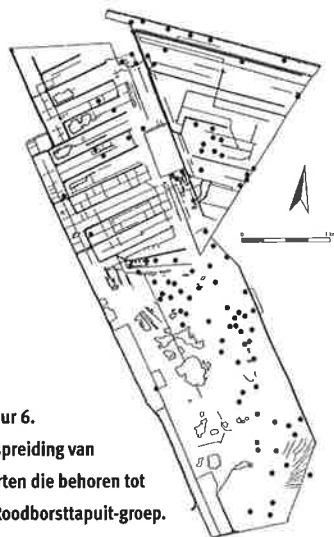
De vogels uit de Roodborsttapuit-groep (figuur 6) vertonen een sterke affiniteit met lage struwelen, heggen en hoge ruigten (heide, stuifzand en hoogveen). In de Mariapeel vertegenwoordigen Roodborsttapuit (40), Grasmus (55), Fitis en Kneu deze groep (beide laatstgenoemden niet kwantitatief geteld). Vrij diffuus verspreid vinden we de meeste territoria van de soorten uit deze groep terug in het zuidoosten van de Mariapeel. In dit open gebied (heide en pijpenstrootje met jonge berkenopslag) is vooral de Roodborsttapuit goed vertegenwoordigd. De soort is toegenomen van 26 territoria in 1990/91 naar 40 in 1998. Dit ligt geheel in de lijn van verwachting want landelijk laat de



Figuur 4.  
Verspreiding van  
soorten die behoren  
tot de Dodaars-groep.



Figuur 5.  
Verspreiding van  
soorten die behoren  
tot de Slobbeend-groep.



Figuur 6.  
Verspreiding van  
soorten die behoren tot  
de Roodborsttapuit-groep.



Grasmus - Karel Lemmens

Roodborsttapuit sinds enkele jaren een opmerkelijke toename zien. Zo scoort de soort goed in natuurgebieden en in Oost- en Zuid-Nederland zijn weer Roodborsttapuiten waargenomen in agrarische gebieden, waaruit ze soms al meer dan twintig jaar verdwenen waren (Hustings & Van Noorden, 1999). Het is niet ondenkbaar dat herbeziging van het eens verlaten boerenland een gevolg is van een overloop van gekende bolwerken.

De stippen in het noorden hebben allemaal betrekking op de Grasmus, waarvan de stand in vergelijking met 1990/91 (57) nagenoeg onveranderd is gebleven. Deze soort is hier terug te vinden in struweelrijke delen. Bij beide soorten is de aanwezigheid van zang- en uitkijkposten een vereiste. Vaak zijn dit de enige hoge punten in het biotoop.

### Geelgors-groep

De in de Geelgors-groep (figuur 7) vertegenwoordigde soorten bereiken hun optimum in open bos, bosranden en boomgroepen met kale, zandige bodem. De vogelsoorten die tot deze groep behoren en in 1998 in de Mariapeel als broedvogel werden vastgesteld zijn: Nachtzwaluw (1), Groene Specht (4), Boomleeuwerik (13), Boompieper (351), Gekraagde Roodstaart (47) en Geelgors (53). Van de kwantitatief geïnventariseerde soorten is de Boompieper veruit de talrijkste. De reden van de talrijkheid van de Boompieper is zondermeer te herleiden tot het feit dat deze soort minder strenge eisen stelt aan zijn biotoop. Waar andere soorten uit de Geelgors-groep niet of nauwelijks voorkomen, kan de Boompieper talrijk gevestigd zijn. Hierbij kan o.a. gedacht worden aan bossen met een geringe openheid of kleinere open plekken in bos. Naast de Boompieper komen we de overige soorten voornamelijk tegen in open



Zomertaling - Karel Lemmens

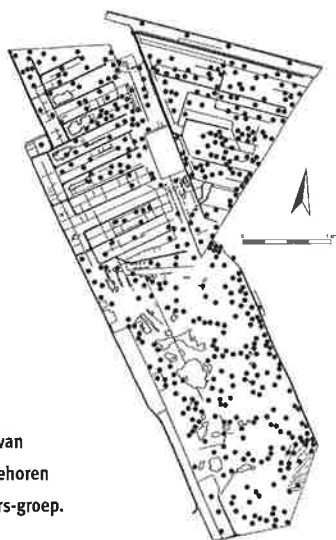
delen met heide en pijpenstrootje, boselementen en alle geleidelijke overgangen daartussen. Sinds 1990/91 heeft deze soortgroep een positieve ontwikkeling doorgemaakt.

### Rietgors-groep

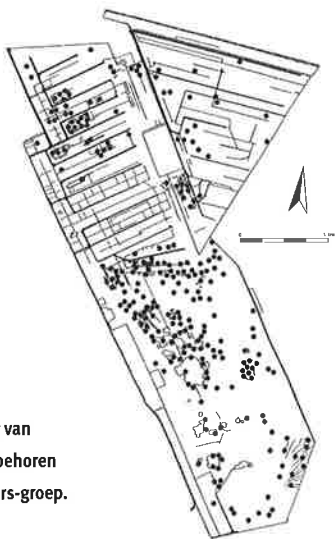
Tot deze groep (figuur 8) rekenen we vogels van ruigtes en lage struwelen, veelal nat tot vochtig. Soorten van deze groep die in de Mariapeel werden vastgesteld zijn: Blauwborst (128), Sprinkhaanzanger (25) en Rietgors (105). De overeenkomstige biotoopkeuze tussen de verschillende soorten uit deze groep zien we goed vertaald in hun verspreiding. Afgezien van enkele losse territoria en kleinere clusters springen twee grote concentraties (ten noorden en ten zuiden van de Driehonderd Bunders) in het oog. Behoudens de Sprinkhaanzanger (24 territoria in 1990/91) zijn de vogels uit deze ecologische soortgroep sinds 1990/91 enorm in aantal gestegen. De Blauwborst is gestegen van 84 in 1990/91 naar 128 in 1998. Het aantal Rietgorsen nam toe van 87 tot 105 territoria.

### Soorten van de Rode Lijst

De waarde van een terrein voor broedvogels wordt benadrukt door de aanwezigheid van soorten die op de Rode Lijst (Osieck & Hustings, 1994) voorkomen. In 1998 werden in de Mariapeel negen Rode Lijst-soorten als broedvogel vastgesteld, te weten Dodaars (16), Geoorde Fuut (1), Zomertaling (11), Porseleinhoen (1), Watersnip (1), Nachtzwaluw (1), Groene Specht (4), Roodborsttapuit (40) en Geelgors (53). Deze soorten bezetten in totaal 128 territoria. De meeste werden eerder al aangehaald in de ecologische soortgroepen. Wanneer de soorten bij elkaar worden genomen benadrukt dit nog eens de waarde van de ven-



**Figuur 7.**  
Verspreiding van  
soorten die behoren  
tot de Geelgors-groep.



**Figuur 8.**  
Verspreiding van  
soorten die behoren  
tot de Rietgors-groep.

nen, de vochtige tot natte ruigten en de openheid in het Peellandschap. Het toepassen van maatregelen, zoals het waterconserveringsplan op het Land van Van Bommel, zullen op termijn hun vruchten afwerpen, ook voor bepaalde Rode Lijst-soorten. Andere soorten zijn meer gebaat bij het in stand houden van het open karakter. Het verwijderen van opslag van berken (o.a. door extensieve begrazing) levert een positieve bijdrage aan broedvogels die gebonden zijn aan open terreinen. Een geleidelijke overgang (struweel) naar bos is daarbij wenselijk.

## Ontwikkeling in de periode 1990-98

De vergelijking tussen 1990/91 (Van Noorden & Van Tilburg,

1995) en 1998 maakt het mogelijk om een indruk te verkrijgen van de ontwikkelingen die de broedvogels in de jaren negentig in het gebied hebben doorgemaakt. Beide inventarisaties zijn uitgevoerd volgens de uitgebreide territoriumkartering en derhalve met elkaar te vergelijken. Ook de oppervlakte van het geïnventariseerde gebied is onveranderd gebleven.

Tabel 2 laat zien dat bij veel soorten grote overeenkomsten voorkomen, en bij andere soorten juist interessante verschillen waarneembaar zijn.

### *Verdwenen (11 soorten):*

Fuut, Roerdomp, Sperwer, Torenavalk, Steenuil, Ijsvogel, Kramsvogel, Braamsluiper, Keep, Sijs, Ortolaan.

### *Afgenomen (8 soorten):*

Slobeend, Waterhoen, Wulp, Kokmeeuw, Graspieper, Bosrietzanger, Kleine Karekiet, Fluiter.

### *Toegenomen (7 soorten):*

Zomertaling, Buizerd, Bosuil, Blauwborst, Gekraagde Roodstaart, Roodborsttapuit, Rietgors.

### *Recent gevestigd (14 soorten):*

Grauwe Gans, Canadese Gans, Nijlgans, Krakeend, Bruine Kiekendief, Kwartel, Porseleinhoen, Kleine Plevier, Kievit, Watersnip, Nachtzwaluw, Boomleeuwerik, Boomklever, Kleine Barmsijs.

Er zijn vrijwel evenveel soorten opvallend toe- als afgenomen. Hierbij wordt een minimale toe- of afname van 20% als 'opvallend' beschouwd. Het aantal soorten dat is verdwenen is daarentegen iets lager dan er recent gevestigd is.

De broedvogelsoorten die zijn verdwenen, werden in 1990/91 slechts met een gering aantal territoria (maximaal 2) vastgesteld. Sommige recent gevestigde soorten daarentegen laten direct grotere aantallen zien. Dit heeft in sommige gevallen mogelijk te maken met het effect van de vernatting (watervogels, moerasvogels), de landelijke toename van bepaalde soorten (de ganzensoorten, de Krakeend en de Boomleeuwerik), of misschien een combinatie van die twee factoren.

Over de oorzaken voor de afname van de Fluiter is enige voorzichtigheid op zijn plaats daar het aantal Fluïters van jaar tot jaar behoorlijk kan verschillen ("fluïterjaren").

De Zomertaling laat landelijk een neerwaartse trend zien (Rode Lijst-soort). Verheugend is daarom de toename van het aantal Zomertalingen in de Mariapeel.

De landelijke toename van de Buizerd, Bosuil, Blauwborst en Roodborsttapuit komt ook in de Mariapeel tot uiting. Uiteraard moet de biotoop daarbij wel aansluiten aan de wensen/eisen van de soort. Wat betreft met name de Bosuil heeft het ouder, en daardoor geschikter worden van het bos een positieve invloed gehad op de ontwikkeling van de soort. Hetzelfde geldt



Soort	1990/91	1998
Dodaars	16	16
Fuut	1	0
Geoorde fuut	1	1
Roerdomp	1	0
Knobbelzwaan	1	2
Grauwe Gans	0	16
Canadese Gans	0	3
Nijlgans	0	4
Krakeend	0	9
Wintertaling	79	88
Wilde Eend	65	95
Zomertaling	2	11
Slobeend	25	13
Tafeleend	3	1
Kuifeend	2	2
Bruine Kiekendief	0	1
Havik	4	5
Sperwer	1	0
Buizerd	3	10
Torenvalk	1	0
Boomvalk	1	2
Kwartel	0	5
Waterral	22	20
Porseleinhoen	0	1
Waterhoen	28	16
Meerkoet	50	57
Kleine Plevier	0	1
Kievit	0	8
Watersnip	0	1
Wulp	9	1
Kokmeeuw	500	140
Koekoek	47	33
Steenuil	1	0

Soort	1990/91	1998
Bosuil	1	6
Nachtzwaluw	0	1
Ijsvogel	1	0
Groene Specht	4	4
Zwarte Specht	1	3
Grote Bonte Specht	63	61
Kleine Bonte Specht	11	14
Boomleeuwerik	0	13
Veldleeuwerik	1	1
Boompieper	315	351
Graspieper	39	19
Blauwborst	84	128
Gekraagde Roodstaart	29	47
Roodborsttapuit	26	40
Kramsvogel	1	0
Sprinkhaanzanger	24	25
Bosrietzanger	11	2
Kleine Karekiet	35	6
Braamsluiper	1	0
Grasmus	57	55
Fluiter	68	2
Bonte Vliegenvanger	3	3
Boomklever	0	1
Boomkruiper	36	37
Wielewaal	41	42
Keep	2	0
Sijs	1	0
Kleine Barmsijs	0	1
Appelvink	1	2
Geelgors	50	53
Ortolaan	2	0
Rietgors	87	105

Tabel 3. Overzicht van de in de Mariapeel aangetroffen basiskarteringssoorten in 1998 (Vereijken & Verbeeten, 1999) en in 1990/91 (van Noorden & van Tilburg, 1995).

ook (zie tabel 3) voor andere holenbroeders als Zwarte Specht, Kleine Bonte Specht en Gekraagde Roodstaart.

## Discussie

Ondanks de steeds verder intensiverende landbouw rond de Mariapeel blijkt dat het aantal kwantitatief onderzochte broedvogelsoorten in de Mariapeel nagenoeg gelijk is gebleven (51 soorten in 1990/91, 54 soorten in 1998). Het totale aantal van 86 soorten bewijst dat de Mariapeel een bijzondere ornithologische betekenis heeft. Dit is mogelijk terug te voeren op de varia-

tie in het terrein waardoor er een verscheidenheid aan biotopen voorkomt. Doch ook als hoogveenrestant mag de waarde van de Mariapeel niet worden onderschat. Van de 44 kenmerkende heide/hogveensoorten (met uitzondering van de zeer kritische in Nederland uitgestorven soorten) waarvan Sierdsema (1995) melding maakt, werden er in 1998 in de Mariapeel 24 (55%) als broedvogel aangetroffen. Wanneer de presentie binnen een gebied meer dan 50% bedraagt, duidt dit op een goed ontwikkelde broedvogelgemeenschap. In 1990/91 bleken uit deze groep 17 soorten (39%) als broedvogel aanwezig te zijn. Soorten welke

toen niet in de Mariapeel voorkwamen waren Kwartel, Kievit, Watersnip, Nachtzwaluw, Boomleeuwerik en Kleine Barmsijs. Voorts werden ook Slobeend, Bruine Kiekendief en Kleine Bonte Specht aangetroffen. Hoewel laatstgenoemde drie soorten geen kenmerkende heide/hogveensoorten zijn, worden ze qua biotoopkeuze wel tot de meer kritische soorten gerekend. Wanneer nu de Mariapeel wordt vergeleken met Nationaal Park De Groote Peel (Van Seggelen, et al., 1998) en de Deurnsche Peel (Vereijken & Verbeeten, 2000), blijken de verschillen in soorten en aantallen in de meeste gevallen niet in het oog springend. Soorten die in de Mariapeel niet en in beide andere hogveenrestanten wel als broedvogel werden vastgesteld zijn Fuut, Sperwer, Gele Kwikstaart en Nachtegaal. Het tegenovergestelde, soorten die in de Mariapeel wel aanwezig waren maar in zowel de Deurnsche- alsook in de Groote Peel ontbraken waren: Knobbelzwaan, Canadese Gans, Kleine Plevier, Kleine Barmsijs en Appelvink. Voorts valt het op dat een aantal soorten in de Groote Peel talrijker aanwezig zijn dan in beide andere Peelgebieden (Geoarde Fuut, Slobeend, Tafeleend en Kokmeeuw). Dit heeft mogelijk tal van oorzaken, maar het minder voorkomen van (ondiep) open water in Deurnsche- en Mariapeel heeft hier zeker mee te maken. Daar staat tegenover dat met name verschillende soorten die een groter binding met bos hebben (zoals Bosuil en Kleine Bonte Specht) juist in de Mariapeel en in de Deurnsche Peel talrijker voorkomen dan in de Groote Peel. Uiteraard is het verschil in bosareaal hier de doorslaggevende factor. De Mariapeel mag met verve de status beschermd natuurmonument met zich dragen en is terecht aangewezen als speciale beschermingszone in het kader van de EU-Vogelrichtlijn.

## DANKWOORD

Voor zijn tomeloze aandrang tot het schrijven van dit artikel en de ondersteuning tijdens het schrijven hiervan, wil ik Boena van Noorden hartelijk bedanken.

## LITERATUUR

- Dijk, A.J. van., 1996. *Broedvogels inventariseren in proefvlakken (handleiding Broedvogel Monitoring Project)*. SOVON, Beek-Ubbergen.
- Dijk, A.J. van, A.J. Boele, F. Hustings, D. Zoetebier & R. Meijer., 1999. *Broedvogel Monitoring Project jaarverslag 1996-97. SOVON-monitoringsrapport 1999/03*. SOVON, Beek-Ubbergen.
- Noorden, B. van & P. van Tilburg., 1995. *Broedvogelatlas van de Mariapeel 1990-1991. Vogelwerkgroep de Peel, IVN Asten / Someren*.
- Osieck, E.R. & F. Hustings., 1994. *Rode Lijst van bedreigde en kwetsbare vogelsoorten in Nederland (Technisch Rapport Vogelbescherming Nederland 12)*. Vogelbescherming Nederland, Zeist.
- Seggelen, C. van, M. Verbeeten, J. Vereijken & P. Zegers., 1998. *Broedvogels van het Nationaal Park De Groote Peel in 1997. Staatsbosbeheer & Vogelwerkgroep 'De Peel', Helenaveen*.
- Sierdsema, H., 1995. *Broedvogels en beheer. Het gebruik van broedvogelgegevens in het beheer van bos- en natuurterreinen. SBB-rapport 1995-1, SOVON-onderzoeksrapport 1995/04. SBB/SOVON, Driebergen/Beek-Ubbergen*
- Vereijken, J. & M. Verbeeten., 1999. *Broedvogels van de Mariapeel in 1998. Staatsbosbeheer, Roermond*.
- Vereijken, J. & M. Verbeeten. 2000. *Broedvogels van de Deurnsche Peel in 1998. Staatsbosbeheer, Roermond*.

John Vereijken, Phaffstraat 2, 5735 CN Aarle-Rixtel

Marc Verbeeten, Margrietstraat 59, 5741 XL Beek en Donk

# Enkele resultaten van de provinciale broedvogelkartering in Midden-Limburg-west in 1999

*Mark Koopmans, Jean-Paul Ongenae & Boena van Noorden*

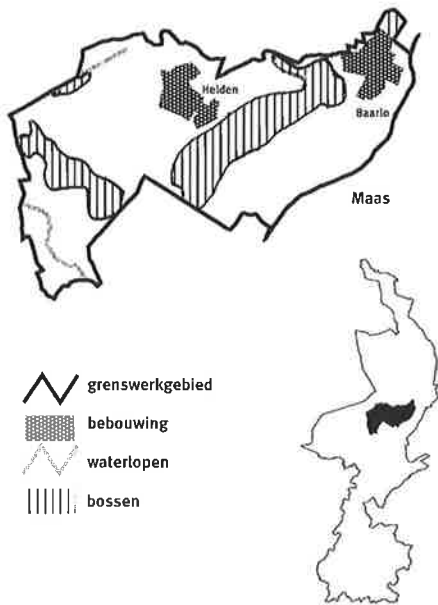
In 1998 is de provincie Limburg gestart met de actualisering van het vlakdekkende provinciale broedvogelbestand. Om niet aan gebruikswaarde in te boeten, dienen, gezien het enorme tempo van de veranderingen die zich momenteel in het buitengebied voltrekken, de karteringsgegevens niet ouder dan tien tot 15 jaar te zijn. Voor een goede ontwikkeling en uitvoering van het provinciale natuur- en ruimtelijke beleid is de beschikbaarheid van actuele informatie van wezenlijk belang. Evenals de eerdere vlakdekkende kartering wordt de actualisering gefaseerd uitgevoerd. De resultaten van de eerste

actualisering werden eerder in dit tijdschrift gepubliceerd (Koopmans & Ongenae, 1999). Deze bijdrage handelt over de resultaten die in 1999 in Midden-Limburg werden verkregen.

Dit deel van de provincie werd voor het eerst in 1991 gekarteerd. De toen verkregen informatie zal worden vergeleken met die uit 1999. Deze vergelijking spitst zich toe op de soorten die een duidelijke toe- of afname hebben laten zien. Voor een aantal bossoorten zullen tevens enkele dichtheden worden vergeleken.

## Onderzoeksgebied

Het studiegebied ligt in Midden-Limburg tussen de plaatsen



**Figuur 1.** Ligging van het gebied dat in 1999 tijdens de provinciale kartering is onderzocht.

Roggel en Beringe (figuur 1). De oostgrens is de westoever van de Maas tussen Kessel en Baarlo. De noordgrens wordt globaal gevormd door de lijn Baarlo - Beringe en de Noordervaart tot aan de weg Meijel-Roggel. Deze weg vormt de westgrens. De zuidgrens ligt globaal op de lijn Roggel-Kesseleik. Het onderzoeksgebied heeft een oppervlakte van 8.750 ha.

### Bossen

In het onderzoeksgebied liggen twee grote aaneengesloten bosgebieden. Het eerste is een in het zuidwesten gelegen boscomplex waar de Asbroeker heide, Ophovensche Zandberg en de boswachterij Waterbloem deel van uit maken. De oppervlakte bedraagt ongeveer 700 ha. Het complex bestaat voornamelijk uit naaldbossen (Grove Den) van verschillende leeftijd op arme zandgrond. In de boswachterij Waterbloem wordt naast naaldbos (larix, spar en Grove Den) ook loofbos bestaande uit percelen met populier, Zomereik en Beuk aangetroffen. De loofbospercelen liggen voornamelijk langs de Roggelsche Beek die dit gebied doorkruist.

Het tweede boscomplex bestaat uit de Heldensche Bosschen en de Kesselsche Bergen. De oppervlakte hiervan bedraagt ongeveer 1.100 ha. De Heldensche Bosschen bestaan voor het grootste deel uit jong tot middeloud (minder dan 80 jaar) Grove Den-bos afgewisseld met spar en larix (Van der Coelen & Van Seggelen, 1993). In het zuidelijk deel van de Heldensche Bosschen ligt een 50 ha groot loofbos. Door de lagere ligging van dit

gebied is hier een broekbos bestaande populier en Zwarte Els ontstaan. Dicht bij het dorp Helden ligt een recreatiepark annex camping in de Heldensche Bosschen. Door de aanwezigheid van dit complex is de recreatiedruk op dit gebied groot.

De Kesselsche Bergen komen sterk overeen met de al eerder beschreven Heldensche Bosschen. In dit boscomplex zijn echter meer percelen met loofbos, hoewel nog jong, aanwezig. Ook is hier meer variatie in hoogte.

Verspreid in het onderzoeksgebied komen nog een aantal geïsoleerd liggende bosjes voor die in oppervlakte variëren van 5 tot 60 ha. Eén van de kwalitatief betere bosjes is de Donkervennen, een vochtig tot zeer nat berkenbos met enkele populieren. Dit bosje is gesitueerd ten oosten van de Heldensche Bosschen langs de weg van Helden naar Baarlo. Verder is het in het noorden van het onderzoeksgebied gelegen bos bij het Peelrestant de Snep (ca. 60 ha) vermeldenswaardig. Dit bos bestaat voornamelijk uit Grove Den met enkele oude loofbospercelen.

We kunnen concluderen dat de bossen in het onderzoeksgebied voornamelijk bestaan uit naaldbos van een overwegend jonge tot middeloude leeftijd (< 80 jaar). Echte oude loofbossen (> 100 jaar) zijn nauwelijks aanwezig.

### Moeras en wateren

De stukken open water en moeras zijn op één hand te tellen. De oppervlaktes zijn gering en de gebieden liggen geïsoleerd in het cultuurland. Het moerasgebiedje met de grootste potentie is de Snep langs de Noordervaart. Dit recent opgeschoonde ven heeft een goed ontwikkelde oevervegetatie met een aantal zeldzame planten als Moerashertshooi en Klokjesgentiaan.



**Veldleeuwerik** - Karel Lemmens

Soort	1991	1999
Appelvink	4	19
Bergeend	1	1
Blauwborst	2	1
Bonte Vliegenvanger	18	42
Boomklever	27	47
Boomkruiper	220	330
Boomleeuwerik	33	51
Boompieper	253	382
Boomvalk	1	1
Bosrietzanger	30	120
Bosuil	11	17
Braamsluiper	29	9
Buizerd	36	57
Dodaars *	-	3
Europese Kanarie	1	2
Fluiter	70	9
Fuut	3	4
Geelgors *	182	275
Gekraagde Roodstaart	81	120
Gele Kwikstaart	67	127
Glanskop	3	-
Goudvink	19	37
Grasmus	168	321
Graspieper	58	33
Grauwe Vliegenvanger	74	156
Groene Specht *	14	30
Grote Bonte Specht	133	158
Grote Lijster	115	89
Grutto *	2	-
Havik	14	16
Holenduif	178	296
Houtsnip	-	1
Ijsvogel	1	1
Keep	1	-
Kerkuil *	2	1
Kleine Barmsijs	-	1
Kleine Bonte Specht	8	17
Kleine Karekiet	35	20
Kleine Plevier	-	3
Knobbelzwaan	1	4

Soort	1991	1999
Koekoek	27	30
Kuifeend	-	2
Kuilleeuwerik	2	-
Kuifmees	360	332
Kruisbek	23	-
Kwartel	5	7
Mandarijneend	-	2
Matkop	158	203
Meerkoet	19	25
Nachtegaal	2	12
Nijlgans	-	2
Ortolaan *	1	-
Paapje *	1	1
Patrijs *	138	58
Putter	2	3
Ransuil	12	7
Rietgors	7	12
Rietzanger *	-	1
Roodborsttapuit *	8	47
Scholekster	14	17
Sijs	2	-
Sperwer	22	24
Spotvogel	108	105
Sprinkhaanzanger	1	1
Steenuil	14	16
Tafeleend	1	-
Torenavalk	25	37
Veldleeuwerik	252	147
Vuurgoudhaan	18	45
Waterhoen	37	33
Waterral	1	2
Wespendief	4	-
Wielewaal	17	14
Wintertaling	2	-
Wulp	17	19
Zomertortel	76	99
Zwarte Mees	374	254
Zwarte Roodstaart	159	156
Zwarte Specht	18	25

Tabel 1. Aantal vastgestelde territoria in Midden-Limburg-west in de jaren 1991 en 1999. Met een \* zijn de Rode lijstsoorten gemarkeerd.

Het vóór de opschoning aanwezig Riet is vrijwel verdwenen. Net ten noordoosten van Helden bevindt zich het natuurontwikkelingsgebied Kwistbeek. Het betreft hier een aantal gegraven plasjes met een uit voornamelijk Pitrus en Riet bestaande

begroeiing. Op enkele plaatsen bereiken de rietkragen een breedte van meer dan twee meter. De aangrenzende percelen zijn verruigd. Opvallend is het recent aangeplante populierenbosje in dit natuurontwikkelingsgebied.

Verder is er een aantal plasjes aanwezig langs de Maas ten noorden van Kessel en rond de daar aanwezige nieuwe jachthaven. In de uiterwaarden ter hoogte van Hout bevindt zich een drassig gebied met een aantal gegraven plasjes.

### Cultuurland

In het cultuurland vindt voornamelijk akkerbouw plaats. Op de intensief bewerkte akkers worden gewassen als maïs, bieten, asperges en wortels verbouwd. Grasland is met name aanwezig ten zuiden van Panningen en ten zuiden van het afwateringskanaal. In het zuidwesten ligt een meer aaneengesloten stuk cultuurland. In dit gedeelte worden de akkers afgewisseld met grasland. Met name deze graslanden worden extensiever gebruikt dan elders in het studiegebied. Verder ligt in het zuidoosten tegen de Napoleonsbaan nog een grote hoeveelheid cultuurland. Rond Panningen en Baarlo komt veel glastuinbouw voor.

### Methode

De inventarisatie is door twee karteerders uitgevoerd met behulp van een door de provincie ontwikkelde variant op de uitgebreide territoriumkartering (Schols & Schepers, 1991). Het werkgebied is hiertoe opgedeeld in 34 telgebieden in grootte variërend tussen de 150 en 450 ha. Tussen 17 maart en 8 juli is elk gebied drie maal bezocht in de (vroeg) ochtend. In de periode april/mei is een aantal nachtbezoeken gebracht aan geschikte biotopen van Waterral en Nachtzwaluw. Hierbij werd gebruik gemaakt van een cassette recorder voor het afspelen van de territoriumroep. Waarnemingen van andere nachtvogels, zoals uilen zijn wel genoteerd maar deze soorten zijn niet geheel systematisch onderzocht. Een groot deel van het bosgebied is eenmalig met behulp van een cassette recorder op Bosuilen onderzocht. Voor de Steenuil zijn steekproefsgewijs 's nachts enkele gebieden onderzocht. Hierbij werd ook gebruik gemaakt van een cassette recorder. Van 32 algemene soorten werd alleen de hoogste broedcode per kilometerhok bepaald. We realiseren ons terdege dat het vergelijken van de twee onderzoeksjaren gevaarlijk kan zijn. Er zijn ten slotte slechts drie dagbezoeken gebracht. Voor een goede vergelijking zouden dat er minstens zes moeten zijn. Een "verzachtende" factor is echter de relatief grote oppervlakte van het gebied, waardoor weersinvloeden, verschillen in bezoekdata en individuele verschillen gedeeltelijke worden opgeheven. Indien de geconstateerde verschillen in vogelaantallen tussen de twee onderzoeksjaren groot zijn, is de kans groot dat deze verschillen ook reëel zijn. Het is moeilijk exact aan te geven, hoe groot het verschil minstens moet zijn om meetruis uit te sluiten. Wij gaan uit van de enigszins arbitraire grens van 30-40% en meer verschil in aantal tussen de twee onderzoeksjaren. Indien er bij verschillende vertegenwoordigers van een bepaald ecotoop

verschillen in dezelfde richting optreden is dat een indicatie dat deze verschillen een goede afspiegeling zijn van de werkelijke situatie in het veld. Deze opmerkingen dient men bij het lezen van de vergelijkingen tussen de twee onderzoeksjaren steeds in het achterhoofd te houden.

De totale tijdsbesteding in het veld bedroeg 673 uur, overeenkomend met een onderzoeksintensiteit van 4,61 min./ha. In 1991 lag de bezoekenintensiteit een fractie lager op 4,47 min./ha (Van der Coelen & Van Seggelen, 1993). De onderzoeksintensiteit is hiermee volledig vergelijkbaar met de eerste kartering in 1991.

### Weersgesteldheid 1999 en 1991

Maart was ondanks het sombere begin met landelijk 116 uren zonneshijns tegen 107 normaal, uiteindelijk toch nog aan de zonnige kant. De maand april was zeer zacht. Vooral het begin van de maand april was voor de tijd van het jaar buitengewoon zacht door toedoen van de hoge nachttemperatuur. De neerslag in april was iets boven normaal.

De maand mei was zeer warm. Alleen in het midden van de maand zakte de temperatuur plaatselijk in het binnenland tot dicht bij of onder het vriespunt en kwam het op uitgebreide schaal tot vorst aan de grond. Mei 1999 was aan de droge kant. Gedurende de eerste week van de maand juni werd ons land beïnvloed door lagedrukgebieden. Op de laatste dagen van de maand na, hadden hogedrukgebieden verder de overhand, waardoor het meestentijds aangenaam zomerweer was. Wat neerslag betreft was juni 1999 aan de natte kant. De gemiddelde temperatuur was normaal voor de maand juni (bron: KNMI).

Door Van der Coelen & Van Seggelen (1993) wordt aangegeven dat de weersomstandigheden in 1991 langere tijd ongunstig waren. Met name de soorten die laat terugkeren en slechts gedurende een korte tijd een zangpiek kennen, heeft het slechte weer in de maanden mei en juni 1991 de trefkans verlaagd. Voor Bonte Vliegenvanger, Bosrietzanger, Gekraagde Roodstaart, Grauwe Vliegenvanger, Nachtegaal, Spotvogel en Sprinkhaanzanger en Wielewaal geldt deze verlaagde trefkans in sterke mate. Geconcludeerd kan worden dat het slechte weersomstandigheden in het broedseizoen van 1991 voor een aantal soorten een negatieve invloed heeft gehad op het aantal geregistreerde territoria. Dit zou dus voor deze soorten tot hogere aantallen in 1999 kunnen leiden. Ook dit gegeven dient bij de vergelijking van de gegevens van de verschillende onderzoeksjaren in acht genomen te worden.

### Resultaten

In tabel 1 wordt een overzicht gegeven van het aantal vastgestelde territoria in 1991 en 1999. In 1999 zijn in het onderzoeks-

gebied territoria van de volgende Rode lijstsoorten vastgesteld: Dodaars, Geelgors, Groene Specht, IJsvogel, Kerkuil, Paapje, Patrijs, Rietzanger en Roodborsttapuit.

In 1999 werden in totaal 101 soorten als broedvogel vastgesteld. In 1991 werden 103 soorten gevonden. In beide jaren werden alle 32 kwalitatief onderzochte soorten vastgesteld. Ten opzichte van 1991 is een sterke toename in het totale aantal territoria geconstateerd. De toename bedroeg 19%, van 3822 territoria in 1991 naar 4539 territoria in 1999. Een klein aantal soorten als Boomkruiper, Holenduif, Geelgors, Boompieper en Grasmus is voor een groot deel voor deze toename verantwoordelijk. Dit zijn soorten die in 1991 niet onderteld zijn door slechte weersomstandigheden. Het is dus aannemelijk dat de waargenomen toename een reële is. Een vergelijking van de uilen, met name de Bos- en Steenuil, is niet goed mogelijk, omdat de onderzoeksinspanning voor deze soorten in 1999 hoger was dan in 1991.

De verdere resultaten van de kartering worden meer gedetailleerd besproken aan de hand van de verschillende ecotopen.

### Bossen

Om te onderzoeken of er eventuele lokale verschillen in vogelsamenstelling tussen de bossen bestaan worden de bossen onderling vergeleken. Van een aantal soorten is hiertoe de dichtheid berekend voor de bossen bij Heibloem en Ophovensche Zandberg (625 ha) en de Heldensche Bosschen en de Kesselsche Bergen (925 ha) (tabel 2). Deze soorten passeren hieronder de revue.

De Appelvink nam sterk toe van vier naar 19 territoria. De toename van de Appelvink hangt samen met het verouderen van de bossen en hiermee de toename van de zaadzetting in naaldbomen (Van den Brink et al., 1996). De territoria bevinden zich voornamelijk in het westelijk deel van het onderzoeksgebied in en rond de Heldensche Bosschen en de Kesselsche Bergen. De toename staat niet op zich zelf want in Nederland is een verdubbeling over de periode 1990 - 1997 geconstateerd (Van Dijk et al., 1999)

Een andere bossoort die sterk in aantal is toegenomen is de Boomkruiper. Deze soort kent een vooruitgang van bijna 50%. In de bossen ten noorden van Heibloem is een verdubbeling van de dichtheid gevonden. In 1991 werd een dichtheid van 15 terr./100 ha (141 ha) geconstateerd. In 1999 was hier de dichtheid 30 terr./100 ha. Dit is tevens de hoogste dichtheid binnen het studiegebied. Lokale verschillen tussen de twee boscomplexen in 1999 waren duidelijk zichtbaar. In Waterbloem/Ophovensche Zandberg werd een dichtheid van 17 terr./100 ha gevonden. In de Heldensche Bosschen en Kesselsche Bergen werd een dichtheid van 8,4 terr./100 ha bepaald. Het verschil wordt veroor-

Soort	HBKB (1100 ha)	HWOZ (700 ha)
	dichtheid (terr./100ha)	dichtheid (terr./100 ha)
Appelvink	1,1	0,5
Bonte Vliegenvanger	2,9	0,5
Boomklever	1,3	3,2
Boomkruiper	8,4	16,9
Boompieper	19,6	17,9
Buizerd	2,2	2,6
Gekraagde Roodstaart	6,0	4,2
Goudvink	1,1	1,9
Grauwe Vliegenvanger	4,3	6,4
Groene Specht	0,6	1,3
Grote Bonte Specht	5,8	6,5
Havik	1,0	0,5
Kleine Bonte Specht	0,4	1,1
Kuilmees	17,5	17,0
Matkop	7,4	8,4
Sperwer	1,0	0,8
Vuurgoudhaan	1,7	1,1
Zwarte Mees	14,6	13,4
Zwarte Specht	1,2	1,3

Tabel 2. Dichtheden van een aantal bosvogels in de boscomplexen Heldensche Bosschen/Kesselsche Bergen (HBKB) en Heibloem/Waterbloem/Ophovensche Zandbergen (HWOZ) in 1999.

zaakt door het verschil in aandeel loofbos. In de Kesselsche Bergen en Heldensche Bosschen zijn slechts weinig loofbospercelen aanwezig en deze zijn vaak jong. In Drenthe variëren de dichtheden in de grote bossen tussen de 5 en 20 paren per 100 ha (Van den Brink et al., 1996).

Net als de Boomkruiper is de Boomklever sterk toegenomen (+75%). Door de veroudering van de bossen is er voor de Boomklever meer geschikt biotoop ontstaan. In tegenstelling tot de Boomkruiper is de dichtheid niet sterk toegenomen maar is ongeveer 50% van de toename gebruikt voor kolonisatie van voorheen ongeschikte of meer geïsoleerde bossen. Gevonden dichtheden zijn 3,2 terr./100 ha voor Waterbloem/Ophovensche Zandberg en 1,3 terr./100 ha voor de Heldensche Bosschen en Kesselsche Bergen.

De Boompieper is één van de soorten die een explosieve toename laat zien ten opzichte van 1991. Dit sluit aan bij de constatering die Koopmans & Ongenae (1999) deden voor de eerste provinciale actualisering in 1998 in een gebied dat grenst aan het onderhavige. De Boompieper nam toe met ongeveer 50%. Het zwaartepunt van de verspreiding ligt in de Heldensche Bosschen en Kesselsche Bergen. Hier is een dichtheid van ongeveer 20 territoria per 100 ha vastgesteld. Uit de landelijke BMP-index (1984-1997) komt geen duidelijke trend naar

voren (Van Dijk et al., 1999). Onduidelijk is waar Midden-Limburg deze sterke toename aan te danken heeft.

De Bonte Vliegenvanger lijkt een sterke toename te vertonen. Zo blijkt dat het aantal vastgestelde territoria toeneemt van 18 in 1991 tot 42 in 1999. Hier zouden wel eens de slechte weeromstandigheden in mei en juni 1991 een grote rol kunnen hebben gespeeld. Een aanwijzing is dat in het aangrenzende gebied dat in 1998 geactualiseerd werd er ten opzichte van 1992 geen toename (zelfs een afname!) van de Bonte Vliegenvanger werd vastgesteld (Koopmans & Ongenae, 1999). Ruim 15 % van de territoria lag in loofbos. Hetzelfde aandeel bevond zich rond bebouwing, waarbij dient te worden opgemerkt dat bebouwde kommen in principe niet werden gekarteerd. Het betreft hier vogels die aan de randen van de bebouwing werden vastgesteld. De rest (70%) bevond zich in naaldbos. Een deel van de broedsels bevond zich in nestkasten. Dit was vooral het geval rond en op het recreatiecentrum in de Heldensche Bosschen.

In tegenstelling tot de Havik en de Sperwer is de Buizerd licht toegenomen. De toename heeft geleid tot een grotere verspreiding van deze soort. Zo werd de Buizerd in 1999 in 29 telgebieden aangetroffen tegen 22 telgebieden in 1991. De dichtheid in oostelijk Midden-Limburg bedroeg in de periode 1989-1998 1,0 paar per 100 ha bos (Beckers & Van der Laak, 1999). Daarmee vergeleken ligt de dichtheid in bossen van het onderzoeksgebied twee keer zo hoog en komt meer overeen met de dichtheden gevonden in Drente (2,3 paar/100 ha bos)(Bijlsma, 1993)

Een andere groep die als gevolg van veroudering van de bossen profiteert zijn de spechten. Bij de Grote Bonte Specht is een toename van 19% geconstateerd. Opvallend is een plaatselijke afname in Waterbloem en Ophovensche Zandberg. Hier nam de dichtheid van 12,5 territoria per 100 ha (231 ha) af naar 6,0 territoria per 100 ha. Mogelijk is dit een verschil van interpretatie van waarnemingen in het veld. Bij raadpleging van de veldkaarten van 1991 bleek dat sommige karteerders nogal snel tot een hoge broedcode kwamen bij de interpretatie van het gedrag van de Grote Bonte Specht. Dit heeft waarschijnlijk geleid tot een overschatting van het aantal territoria. Tijdens de karteringen van 1998 en 1999 is door aanscherping van de interpretatie van de veldwaarnemingen meer uniformiteit tussen de karteerders geschapen waardoor deze fout veel geringer is geworden.

Binnen het onderzoeksgebied zijn er in 1999 dichtheden gevonden van de 5,8 terr./100 ha (Heldensche Bosschen en Kesselsche Bergen) en 6,5 terr./100 ha (Waterbloem en Ophovensche Zandberg). Bij de Kleine Bonte Specht is een toename van acht territoria in 1991 naar 17 in 1999 geconstateerd. Deze toename sluit aan op de landelijke trend (Van Dijk et al., 1999). In het oostelijk deel van het onderzoeksgebied komt de Kleine

Bonte Specht niet boven de 0,5 territoria per 100 ha (961 ha). De Kleine Bonte Specht heeft een voorkeur voor oud loofbos en doorgeschoten hakhout met veel dood hout (Van den Brink et al., 1996). Deze bostypen zijn voornamelijk aanwezig in de boswachterij Waterbloem. Hier is ook een dichtheid van 1,1 territoria per 100 ha gevonden. Een Rode Lijst soort als de Groene Specht is toegenomen van 14 territoria in 1991 naar 30 territoria in 1999. De landelijke trend geeft een stabiel beeld met lichte fluctuaties (Van Dijk et al., 1999). Ook bij deze soort is de gevonden dichtheid in het oostelijk boscomplex twee keer zo laag als in de bossen in het westen. Hier bedraagt de dichtheid 1,3 territoria per 100 ha welke overeen komt met waarden gevonden in grotere bossen in de provincie Drente (Van den Brink et al., 1996). Mogelijk dat de zachte winters van de afgelopen jaren voor de toename verantwoordelijk zijn. De Zwarte Specht is toegenomen met 39%. De toename van deze soort wordt vooral toegeschreven aan de grootschalige aanplant van naaldbos en het ouder worden ervan (Van den Brink et al., 1996) De Matkop is in aantal toegenomen met 28 %. In 1998 werd in het aangrenzende gekarteerde gebied juist een afname geconstateerd (Koopmans & Ongenae, 1999). In 1996 en 1997 werd ook landelijk een sterke achteruitgang geconstateerd (Van Dijk et al., 1999). Ook in de provincie Limburg zijn plaatselijke sterke afnames geconstateerd (Schepers et al., 1999)

De Gekraagde Roodstaart is in aantal toegenomen met ongeveer 50%. Het zwaartepunt van de verspreiding van deze soort ligt in het westelijk deel van het onderzoeksgebied. De toename in het agrarische gebied zoals geschetst wordt door Van Dijk (1999) komt overeen met het beeld in het studiegebied. Vermoedelijk is het slechte weer in 1991 ook een reden voor de geconstateerde "toename".

Tijdens de kartering van 1991 werd de Goudvink getypeerd als een zeer schaarse soort van de Heldensche Bosschen (van der Coelen & van Seggelen, 1993). In 1999 werd in deze bossen ongeveer de helft van het totaal gevonden territoria binnen het studiegebied vastgesteld. In tegenstelling tot de recente afname in Zuid-Limburg (Schepers et al., 1999) lijkt deze soort net als vorig jaar in Midden-Limburg goed stand te houden (Koopmans & Ongenae, 1999). De soort neemt in het onderzoeksgebied sterk toe terwijl de BMP-index over de periode 1991-99 een lichte negatieve trend laat zien (Van Dijk et al., 1999).

In Zuid-Limburg is voor de Grauwe Vliegenvanger een afname van 40% geconstateerd (Ellenbroek & van Noorden, 1997). De landelijke trend in bos laat over de periode 1990-97 eveneens een dalende lijn zien (Van Dijk et al., 1999). In het onderzoeksgebied is de soort echter sterk toegenomen met een verdubbeling van het aantal territoria. Waarschijnlijk is dit een gevolg van de goede weeromstandigheden in 1999 ten opzichte van 1991. Het voorkomen van de Grauwe Vliegenvanger wordt be-

paald door de aanwezigheid van oudere beplanting van erven, lanen, parken en loofbos. De dichtheden variëren van 4,3 territoria per 100 ha in Heldensche Bosschen en Kesselsche Bergen tot 6,4 territoria per 100 ha in de meer geschikte biotopen in Waterbloem en Ophovensche Zandberg.

De landelijke trend van de Vuurgoudhaan over de periode 1991-1997 is positief (Van Dijk et al., 1999). In het onderzoeksgebied nam de soort toe van 18 tot 45 territoria. De soort werd met name waargenomen in kleine naald- en gemengde bossen. De hoogste dichtheid lag rond de 15 territoria per 100 ha (40 ha). Ongeveer 50 % van de toename wordt veroorzaakt door kolonisatie van wellicht voorheen ongeschikte bossen. De afname van de Zwarte Mees gaat onverminderd door. Net als in het in 1998 onderzochte aangrenzende gebied (Koopmans & Ongenaë, 1999) is de soort met ongeveer een derde afgenomen. Niet alleen de dichtheid is afgenomen ook de verspreiding is geringer geworden. In figuur 2 is duidelijk te zien dat een aantal geïsoleerde naaldbosjes verlaten zijn sedert 1991. Zo zijn de Zwarte Mezen verdwenen uit de naaldbossen bij de Snep, de Vosberg bij Panningen en de naaldbosjes ten noorden van Kessel. De landelijke trend geeft echter een stabiele situatie weer (Van Dijk et al., 1999). In de literatuur worden meerdere verklaringen gegeven voor de afname van de Zwarte Mees. Duits onderzoek voert als mogelijke oorzaak een verminderde zaadproductie als gevolg van de verzuring van het naaldbos aan. Dit leidt tot een verhoogde wintersterfte (Glutz von Blotzheim & Bauer, 1993). Volgens Hank (1990) zouden deze factoren geen invloed hebben op de verlaagde dichtheid van de territoria. Als reden voor de afname wordt hier de grootschalige ineenstorting van de spinnenpopulatie en andere geleedpotigen aangegeven als gevolg van de zure regen. Dit resulteert in een voedseltekort in het broedseizoen, met name tijdens de nestfase. De dichtheden in het studiegebied komen overeen met gevonden waarden in boswachterijen in de provincie Drente (van den Brink et al., 1996).

Voor Limburgse begrippen is het enige vastgestelde territorium van de Houtsnip het vermelden waard. Deze soort is met een geschatte populatie van 25 tot 40 broedparen (Van Noorden & Schols, 1999) een zeldzame broedvogel in Limburg. Omdat er geen systematisch nachtonderzoek is uitgevoerd is de Houtsnip waarschijnlijk onderschat. Het territorium werd vastgesteld in de bossen op de Ophovensche Zandberg

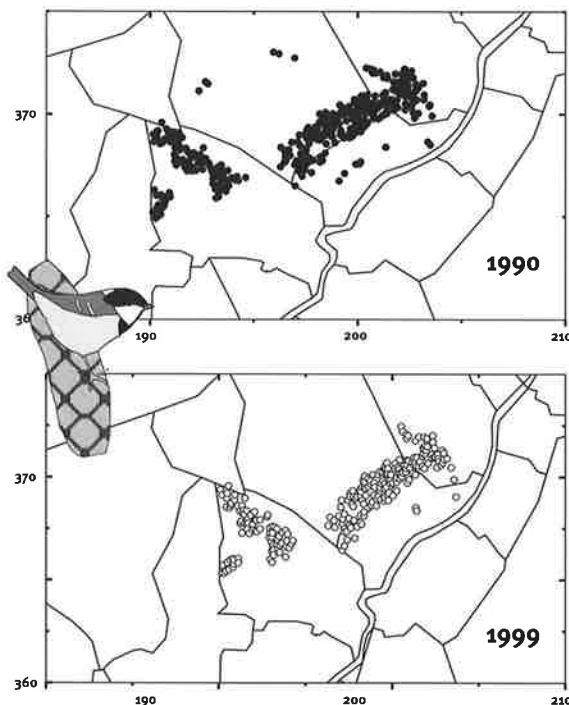
### Moeras en wateren

De hoeveelheid open water en moerasgebied binnen het studiegebied is beperkt. Dit vindt zijn weerslag in de soortrijkdom van vertegenwoordigers uit deze ecologische groep. Van de 101 vastgestelde soorten zijn er slechts 17 die gebonden zijn aan dit habitat. Het aantal territoria van deze groep is nog geen

2,5% van het totale aantal territoria dat is aangetroffen.

Een verheugende nieuwkomer is de op de Rode Lijst geplaatste Dodaars, die zich met drie territoria vestigde in de Snep. Deze vestiging werd mogelijk dankzij de hier uitgevoerde opschoningswerkzaamheden in het kader van de OBN-regeling (OBN = Overlevingsplan Bos en Natuur). Door deze werkzaamheden namen het rietareaal en de overige oevervegetatie echter zeer sterk af, wat duidelijk zijn invloed had op het aantal Kleine Karekieten. Deze soort kelderde van 18 naar vier territoria, evenals de Rietgors die van vier naar één ging. De Knobbelzwaan kon zich er juist weer vestigen dankzij het ontstaan van open water. Verder verdwenen door de werkzaamheden Blauwborst, Waterral en Wintertaling uit dit ven. Het ligt echter in de lijn der verwachtingen dat deze soorten weer terugkeren als de oevervegetatie zich hersteld.

Een tweede belangrijk moerasgebiedje in het studiegebied is het natuurontwikkelingsgebied Kwistbeek. Hier werden de enige Blauwborst en Sprinkhaanzanger binnen het studiegebied vastgesteld. Verder werd in de Kwistbeek 50% van het aantal Kleine Karekieten (10 terr.) en 40% (48 terr.) van het aantal Bosrietzangers waargenomen. In 1991 werden hier slechts twee territoria van de Bosrietzanger gelokaliseerd. De toename is een gevolg van de verruiging binnen het natuurontwikkelings-



Figuur 2: De verspreiding van de Zwarte Mees in het studiegebied in 1991 en in 1999.



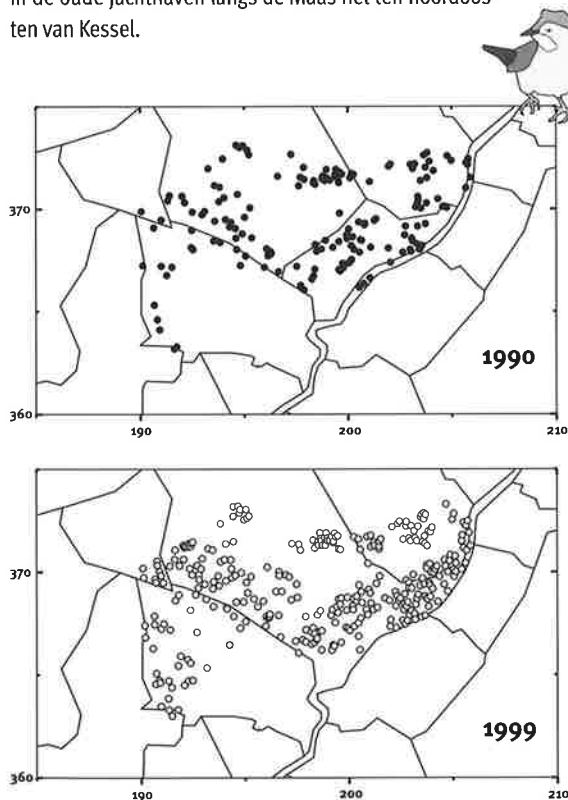
gebied. Verder zijn de vijf territoria van de Rietgors, de acht van de Roodborsttapuit en één van de Nachtgaal in de Kwistbeek het vermelden waard. Tijdens de nachtronde werd er één territorium van de Waterral vastgesteld. Het tweede territorium van deze soort troffen de karteerders aan in de Donkervennen ten noordwesten van Kessel.

De Bosrietzanger nam overigens in het gehele studiegebied sterk toe van 30 in 1991 naar 120 territoria in 1999. Hierbij dient te worden aangetekend dat waarschijnlijk een deel van de territoria in 1991 ten gevolge van de slechte weersomstandigheden is gemist.

Een geringe toename werd geconstateerd bij de Meerkoet. Ongeveer 60% van het aantal territoria werd gevonden langs de Maas. Hier werden ook de territoria van de Fuut en Kuifeend vastgesteld.

Een opvallende waarneming werd op 20 mei gedaan. Op deze dag werd in een rietkraag langs een boomkwekerij een territoriale Rietzanger geconstateerd. De poging om een territorium te vestigen was echter van korte duur. Twee dagen later was de rietkraag gemaaid.

De enige IJsvogel van het onderzoeksgebied werd vastgesteld in de oude jachthaven langs de Maas net ten noordoosten van Kessel.



Figuur 3. De verspreiding van de Grasmus in het studiegebied in 1991 en 1999.

## Cultuurland

De Grasmus en de Holenduif zijn de soorten die het sterkst in aantal zijn toegenomen sedert de eerste provinciale kartering. De meeste territoria van deze soorten bevonden zich in het cultuurland. De Holenduiven broeden vrijwel uitsluitend in boerderijen en schuven daarbij de veelvuldig voorkomende stallen van de intensieve veehouderij bepaald niet. De toename in agrarisch gebied komt overeen met ander delen van Nederland (Van Dijk et al., 1999). De toename houdt waarschijnlijk verband met de vergroting van het voedselaanbod (Van den Brink et al., 1995).

De Grasmus moet het hebben van overhoekjes, ruige wegbermen en perceelsgrenzen, en bosranden. De omstandigheden in het overwinteringsgebied in Afrika hebben een grote invloed op het aantalsverloop. Een aantal natte winters in het in de Sahel gelegen overwinteringsgebied heeft geleid tot aanzienlijke toenames (Van Dijk et al., 1997). Naast deze factor spelen ook de omstandigheden in het broedgebied een rol. In Nederland lijkt de broedsituatie op dit moment gunstig (Van Dijk et al., 1999). In het onderzoeksgebied is de soort bijna verdubbeld van 168 territoria in 1991 tot 321 territoria in 1999. Ongeveer een kwart van het aantal territoria is afkomstig van telgebieden langs de Maas. Naast een verhoging van de dichtheid heeft de Grasmus ook haar areaal binnen het studiegebied enigszins uitgebreid (figuur 3). Het duidelijkst is dit te zien langs de Maas bij Oijen (ten zuiden van Baarlo), rond Echelheide (ten zuiden van Panningen) en net ten noorden van Roggel. In het natuurontwikkelingsproject de Kwistbeek werden 21 territoria gevonden.

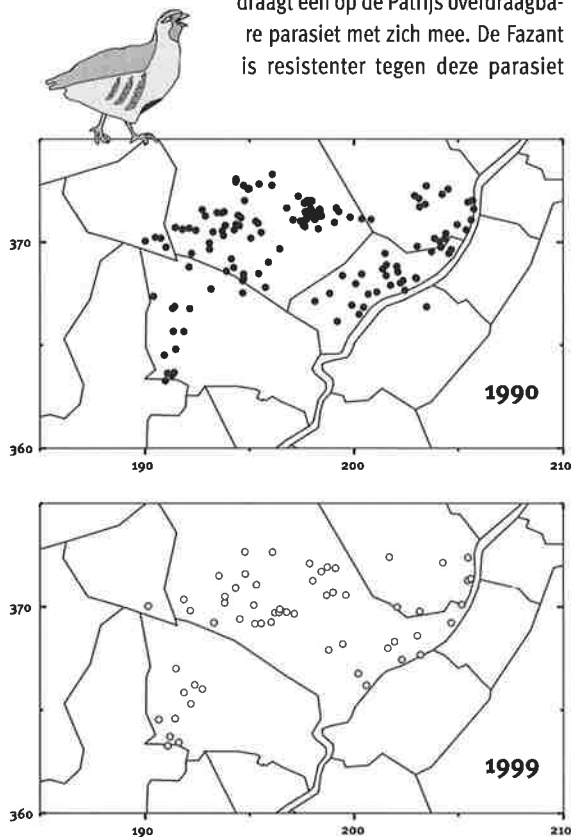
Verheugend is de geconstateerde toename van de op de rode lijst geplaatste de Geelgors. Deze soort wist haar aantal in acht jaar tijd met maar liefst 50% uit te breiden! De landelijke BMP-index laat over de periode 1991-1997 een positieve trend zien (Van Dijk et al., 1999). In een 1300 ha groot aaneengesloten landbouwgebied in het zuidwesten van het onderzoeksgebied werd een dichtheid gevonden van 4,0 territoria per 100 ha. In 1991 bedroeg de dichtheid hier 2,5 territoria per 100 ha. De toename van de Gele kwikstaart komt eveneens overeen met het landelijke beeld (Van Dijk et al., 1999). De soort kent een toename van bijna 100%. De stijging is het hoogst in het zuidwesten van het onderzoeksgebied. Onduidelijk is waar deze enorme stijging aan te danken is. Deels zal het beeld enigszins te rooskleurig zijn door de slechte weersomstandigheden in 1991.

In tegenstelling tot een aantal andere akkervogels is de Patrijs sterk afgenomen. Met een afname van 68% spant deze soort de kroon. De afname van deze akkervogel heeft zich vrij gelijkmatig over het studiegebied voltrokken (figuur 4). Alleen pal

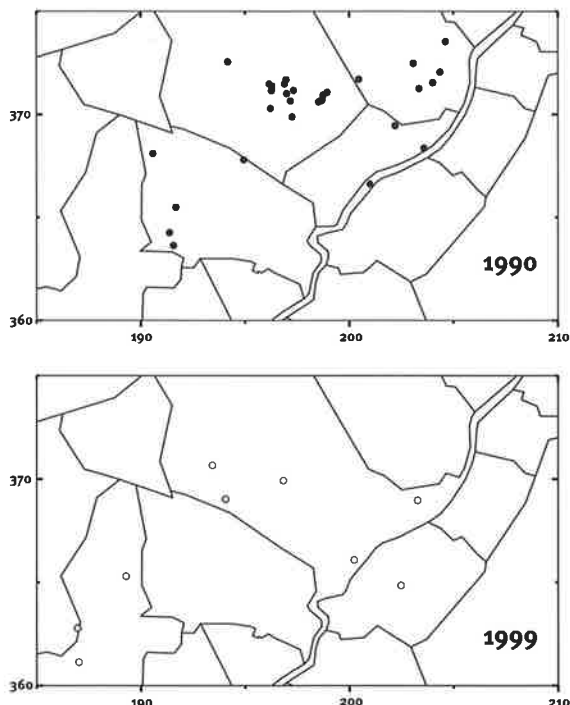
ten noorden van Panningen is de in 1991 aanwezige populatie vrijwel geheel weggevaagd doordat hier de bebouwing aanzienlijk is uitgebreid. Over de periode 1991-1997 is de stand in Nederland tevens sterk afgenomen (Van Dijk et al., 1999). De afname vond voornamelijk plaats in het agrarisch gebied. In de literatuur wordt een aantal mogelijke oorzaken voor de afname van de Patrijs gegeven. Het verdwijnen van permanente dekking, noodzakelijk als nestplaats, is een belangrijke oorzaak van de afname van het nestsucces (Pots, 1986; Panek, 1997). Verder is de aanwezigheid van dekking essentieel voor de overleving van de jongen (Panek, 1997). Een andere factor van belang is de afnemende voedselbeschikbaarheid. Door het gebruik van pesticiden nemen de aantallen insecten af waarvan de pullen gedurende de eerste weken van hun leven afhankelijk zijn. Door Tompkins (1999) wordt een geheel andere reden naar voren gebracht. In Engeland nemen niet alleen de Patrijzen in het laagland af, maar ook in de hogere delen van het land waar het landbouwgebruik niet sterk veranderd is en het gebruik van bestrijdingsmiddelen niet gebruikelijk is. Tompkins wijt de afname aan het uitzetten van Fazanten. De Fazant draagt een op de Patrijs overdraagbare parasiet met zich mee. De Fazant is resistenter tegen deze parasiet

dan de Patrijs. Wanneer twee gastsoorten dezelfde parasieten delen zal de meer resistente gastheer (in dit geval de Fazant) een overwicht krijgen door het verspreiden van deze parasiet.

Een andere sterk bedreigde akkervogel is de Veldleeuwerik. Het is al enige jaren een zorgenkindje en de afname gaat nog steeds door. Koopmans & Ongenaë (1999) constateerden in 1998 in het aangrenzende gebied een afname van 31%. In het studiegebied van 1999 werd zelfs een afname van 42% geconstateerd. Dit beeld past in de landelijke trend (Van Dijk, 1999). De teruggang blijft echter niet beperkt tot Nederland. In Groot-Brittannië was de afname het grootst in de agrarische biotopen en met name in regio's met een intensief agrarisch gebruik (Chamberlain & Crick, 1999). Net als in Nederland hebben in Engeland de laatste tien jaar veel veranderingen in het landbouw plaatsgevonden: een toename in gewasproductie en simpelere gewasrotatie, intensivering van graslandgebruik, gebruik van pesticiden en het overgaan van zomergraan naar wintergraan. Onderzoek in Zwitserland in gebieden die qua landschapsofbouw leken op grote delen van Oost- en Zuid-Nederland heeft duidelijk aangetoond dat voortgaande intensivering van de landbouw de hoofdoorzaak is van de achteruitgang. De uiteindelijke jongenproductie werd hier geschat op 0,5 jong per



Figuur 4. De verspreiding van de Patrijs in het studiegebied in 1991 en 1999



Figuur 5. De verspreiding van de Braamsluiper in het studiegebied in 1991 en 1999



**Braamsluiper** - Karel Lemmens

paar per jaar. Op grond van populatiedynamische berekeningen is duidelijk dat dit veel te gering is om de populatie in stand te houden (Van Dijk et al., 1997).

De Braamsluiper lijkt in Midden-Limburg ook een zorgenkindje te zijn. De afname van ruim 60% die Koopmans & Ongenaer (1999) in het gebied grenzend aan het studiegebied constateerden, werd ook, zij het nog sterker (-70 %) in 1999 vastgesteld. Opvallend is dat deze tendens niet in de landelijke index naar voren komt (Van Dijk et al., 1999). Uit het feit dat voor deze soort een totale index (niet gespecificeerd per landschapstype) wordt gepresenteerd kan worden afgeleid dat men over onvoldoende data beschikt om een trend voor diverse landschappen uit te splitsen. Bekend is dat er relatief weinig BMP-plots liggen in het minder interessante cultuurgebied. Dit zou de oorzaak kunnen zijn van het niet hier niet kunnen detecteren van een negatieve tendens. De sterkste afname van de Braamsluiper werd rond Helden geconstateerd (figuur 5). Eén van de oorzaken voor de achteruitgang hier is waarschijnlijk de sterk toegenomen verstedelijking, waaronder de realisatie van een flink bedrijventerrein.

Dat het ook beter kan in het cultuurland bewijst de Roodborsttapuit. De soort nam toe van acht tot 47 territoria. Ongeveer 85% van de territoria bevond zich in cultuurland. De rest werd vastgesteld in het natuurontwikkelingsgebied Kwistbeek. Het

voorkomen van deze soort in het cultuurland werd bepaald door de aanwezigheid van verruigde en extensief beheerde perceelranden. Overigen hadden sommige paartjes genoeg aan een solitaire braamstuik om een succesvol broedsel groot te brengen. De toename van deze soort heeft waarschijnlijk ook te maken met een verbeterde overleving in de overwinteringsgebieden. Zo zagen we na de strenge winters van 1985-87 een inzinking in het landelijke indexcijfer voor natuurgebieden waarna bij het uitblijven van strenge winters een spectaculair herstel optrad (Van Dijk et al., 1999).

Een andere soort die het in het cultuurland goed blijft doen is de Torenavalk. De soort werd voornamelijk aangetroffen rond de vele boomgaarden of kwekerijen. Ook in het oostelijke deel van Limburg is een toename geconstateerd (Beckers & Van der Laak, 1999). De landelijke trend laat echter een negatief beeld zien (Van Dijk et al., 1999).

## Conclusie

In het onderzoeksgebied werden 79 soorten kwantitatief geïnventariseerd. Van de 79 vastgestelde broedvogels zijn 48 soorten toegenomen, vijf gelijk gebleven en 26 afgenomen. De opvallendste verschuivingen vinden opnieuw plaats in het cultuurland. Hier is een aantal soorten die sterk toeneemt, als de Roodborsttapuit, Geelgors, Holenduif en Gele Kwikstaart. Daarentegen vinden in dit biotoop ook de sterkste afnames

plaats: Patrijs en Veldleeuwerik. De toenames in het bos worden voor een belangrijk deel veroorzaakt door de veroudering van de bossen. Hiervan hebben soorten als Appelvink, Boomkruiper, Boomklever en andere holenbroeders geprofiteerd. Door de slechte weersomstandigheden in 1991 is een deel van de geconstateerde toename bij een aantal soorten minder spectaculair of zelfs niet reëel. De afnames tussen 1991 en 1999 zijn daarentegen voor het grootste deel wel een goede afspiegeling van de werkelijkheid en mogelijk door de weersomstandigheden in 1991 nog dramatischer dan hier geschilderd.

## DANKWOORD

Dank aan onze medekartereers Wil Beeren, Ruud van Dongen en Harold Steendam die ons bij stonden met raad en enthousiasme gedurende het seizoen. Jo Erkens was behulpzaam met de verstrekking van de locaties van de roofvogelhorsten. Ten slotte willen we mevrouw Houben bedanken voor het gezellige verblijf in haar huis en tuin.

## LITERATUUR

- Beckers, P. & R. van der Laak, 1999. *Aantalsontwikkeling en broedsucces van roofvogels in Limburg in 1989-1998*. *Limburgse vogels* 10: 73-82
- Bijlsma, R.G., 1993. *Ecologische atlas van de Nederlandse roofvogels*. Schuyt & Co., Haarlem
- Coelen J., van der & C. van Seggelen, 1993. *Broedvogels van het Zuidelijke Peelgebied*. Avifauna-kartering Limburg, deelgebied II, Provincie Limburg, Maastricht.
- Brink, H. van den, A.J. van Dijk, B. van Os & P. Venema, 1996. *Broedvogels van Drenthe*. Van Gorcum. Assen
- Chamberlain, D.E. & H. Crick, 1999. *Population declines and reproductive performance of Skylarks in different regions and habitat of the United Kingdom*. *Ibis* 141: 38-51

Dijk, A.J. van, F. Hustings, H. Sierdsema & T. Verstrael, 1997. *Broedvogel Monitoring Project jaarverslag 1994-95*. SOVON-monitoringsrapport 1997/03. SOVON, Beek-Ubbergen.

Dijk, A.J. van, A. Boele, F. Hustings, D. Zoetebier & R. Meijer, 1999. *Broedvogel Monitoring Project jaarverslag 1996-97*. SOVON-monitoringsrapport 1999/03. SOVON, Beek-Ubbergen.

Ellenbroek, F. & B. van Noorden, 1997. *Provinciale broedvogelkartering van het Zuidelijk Heuvelland in 1997: last but not least*. *Limburgse Vogels* 8: 105-114.

Glutz von Blotzheim, U.N. & Bauer, 1993. *Handbuch der Vögel Mitteleuropas*. Band 13. Akad. Verlagsges. Frankfurt a. M.

Koopmans, M. & J.P. Ongenaes, 1999. *Resultaten eerst actualisering provinciale broedvogelkartering in 1998*. *Limburgse Vogels* 10: 115-125

Noorden, B. van & R. Schols, 1999. *Aantalschattingen van de Limburgse broedvogels 1998*. *Limburgse Vogels* 10: 34-45.

Panek, M., 1997. *The effect of agricultural landscape structure on food resources and survival of grey partridge chicks in Poland*. *Journal of Applied Ecology* 34: 787-792

Potts, G.R., 1986. *The Partridge: Pesticides, Predation and Conservation*. Collins. London.

Schepers, F., 1999. *Trends van Limburgse broedvogels: de balans opge maakt*. *Limburgse vogels* 10: 46-58

Schols, R. & F. Schepers, 1991. *De broedvogels van het Noordelijk Peelgebied*. Avifauna-kartering Limburg, deelgebied I. Provincie Limburg, Maastricht.

Tomkins, D.M., G. Dickson & P.J. Hudson, 1999. *Parasite-mediated competition between pheasant and grey partridge: a preliminary investigation*. *Oecologia* 119: 378-382.

Mark Koopmans, Jean-Paul Ongenaes en Boena van Noorden, Provincie Limburg, hoofdgroep RGV, afdeling Groen, Postbus 5700, 6202 MA Maastricht.

# SOVON in de regio

## Nieuws van het LSB-front: de Blauwe reiger en de Orpheusspotvogel

*Jan Joost Bakhuizen*

### Inleiding

Al enige jaren draait het Landelijk Soortonderzoek Broedvogels (LSB) van SOVON op volle toeren, mede dankzij de enthousiasme medewerking van vele vrijwilligers. Ook in Limburg worden ieder voorjaar en zomer weer vele gebieden afgespeurd naar de aanwezigheid van kolonievogels en zeldzame broedvogels. Om enige resultaten van deze telinspanningen te presenteren

wordt hieronder een bondige analyse gegeven van twee soorten uit het LSB-onderzoek. De kolonievogel de Blauwe Reiger wordt belicht omdat er nog betrekkelijk weinig over deze soort gepubliceerd is voor Limburg, en omdat er een toename valt te bespeuren van nieuwe vestigingen buiten het Maasdal. De Orpheusspotvogel is een hele andere (zeldzame) soort, een soort die Limburg vanuit België lijkt te gaan veroveren. In juni 2000 vond een kleine influx plaats van deze soort, die niet onopgemerkt voorbij mag gaan.



Blauwe Reiger - Karel Lemmens

## Blauwe Reiger

De Blauwe Reiger is in Nederland een algemene broedvogel. In 350 kolonies werden in 1997 8600 nesten geteld. De landelijke populatie werd voor 1997 geschat op 9.600 nesten (Van Dijk et al., 1999). Daar steekt het aantal broedparen van circa 400 (1998) voor de provincie Limburg zwakjes tegen af. Des te opmerkelijker is het gegeven dat Limburg al geruime tijd de grootste Nederlandse kolonie binnen zijn provinciegrenzen heeft: in het Meggelveld bij Wessem. Tabel 1 geeft een overzicht van de aantallen broedparen van de bekende kolonies, over de jaren 1996-2000. Over de volledigheid is weinig op te merken, behalve dat de grotere kolonies waarschijnlijk alle bekend zijn, zeker in het Maasdal waar de belangrijkste gebieden jaarlijks worden geteld in het kader van het Maasdalonderzoek. Kleine, incidentele vestigingen kunnen over het hoofd gezien worden, zeker als ze zich in onoverzichtelijke gebieden bevinden.

In de periode 1900-1965 is de Blauwe Reiger een incidentele broedvogel in Limburg. Met het ontstaan van een kolonie bij Nederweert in 1968 heeft de Blauwe Reiger zich als regelmatige broedvogel in Limburg gevestigd (Ganzevles et al., 1985). Het leeuwendeel van de Limburgse Blauwe Reigers broedt in het Maasplassengebied rond Roermond. Hier bevinden zich drie vaste kolonies, die de laatste jaren een min of meer vaste bezetting hebben. Na een dipje in 1996 kan er mogelijk gesproken worden van een lichte toename van de aantallen gedurende de jaren 1997-2000 (zie tabel 2). De kolonie van Wessem (Meggelveld) is reeds bekend van 1970, die van Buggenum van 1980 (Kurstjens & Gabriëls, 1996).



Orpheusspotvogel, Wijlre - Ran Schols

Naast de drie Maasplassen-kolonies is er slechts één andere vaste kolonie in Limburg: nabij Nederweert op landgoed 't Kruis langs de Noordervaart. Het aantal paren van deze kolonie schommelt tussen de 30-38 paar (Loven & Pahlplatz, 1998, Loven, 1999 en 2000). In 1995-1997 bevond zich een kleine kolonie nabij de Roekenkolonie van Kasteel Eijsden. In 1998 was deze verdwenen, mogelijk uitgeweken naar de groeiende kolonie van de Belgische Sint-Pietersberg. Naast deze vaste en tijdelijke kolonies worden nu en dan elders broedende Blauwe Reigers aangetroffen, ook buiten het Maasdal. Opmerkelijk zijn de incidentele vestigingen in oostelijk Zuid-Limburg. Deze vestigingen zijn bekend vanaf 1995 (Valkenburg). In 1998 broedde een paar op een eilandje in het Groene Long stuwmeer van Kerkrade en in 2000 werden zekere broedgevallen bekend van Vosbroek, Schinveld (2 uitgevlogen jongen) en 1 à 2 succesvolle paren nabij het oude zwembad van Terworm nabij Heerlen. Dit kunnen voorboden zijn van een definitieve vestiging in deze contreien.

Er lijken langs de Maas grote gaten in de verspreiding van Blauwe Reigerkolonies te zitten. Dit is slechts schijn, als ook de buurlanden België en Duitsland bij de analyse betrokken worden. Langs de Belgische Grensmaas bevinden zich thans vier groeiende kolonies. Van zuid naar noord zijn dit: Belgische Sint Pietersberg (Caestert), Hochter Bampd, Kerkeweerd en Oude Maas-Dilsen. Het gaat in totaal om circa 75-100 broedparen. Het voedselgebied van deze reigers bestrijkt het gehele Grensmaasgebied. De vestigingen van deze kolonies zijn van recente datum: de kolonie van de Hochter Bampd vanaf 1992 (in 1995

	Km-hok	96	97	98	99	00
Paesplas, Gennep	46-33-45				0	5
Landgoed 't Kruis, Nederweert	58-22-22	(30)	33	35	38	30
Weerdbeemden, Kesseleik	58-34-15				0	2
Maascentrale Demkolec, Buggenum	58-44-12	80	68	59	67	80
Meggelveld, Wessem	58-52-24	219	285	263	272	297
Osen, Roermond	58-53-35	15	18	35	34	31
Vosbroek, Schinveld	60-44-54					1
Petit Gravier, Eijsden	61-38-42	0	3	0	0	
Oost-Maarland, Eijsden	61-38-33			2	(2)	0
Kasteel Eijsden, Eijsden	61-48-13	10	(10)	0	0	0
Oude zwembad Terworm, Heerlen	62-13-35					1-2
Groene Long Stuwmeer, Kerkrade	62-15-42			1	0	0
Neerhem, Valkenburg	62-22-22	1				

**Tabel 1: Limburgse Blauwe Reiger kolonies, met het aantal aangetroffen nesten in de periode 1996-2000. Naam kolonie en kilometerhok staan aangegeven. Tussen haken staat aangegeven wanneer de soort zeker geïbroed heeft, maar slechts een schatting van het aantal bekend is.**

Jaar:	Aantal vastgestelde nesten
1992	332
1993	334
1994	354
1995	345
1996	314
1997	371
1998	357
1999	373
2000	408

**Tabel 2: Aantalsontwikkeling in de drie Maasplassenkolonies van 1992 – 2000. De drie Maasplassenkolonies betreffen: Maascentrale Demkolec bij Buggenum, Meggelveld bij Wessem, en Osen bij Roermond.**

20 mei	Budel-Dorplein (Noord-Brabant)
8-25 juni	62-43-22-2 zuidwesten van Epen (M. Berlijn)
10 en 16 juni	mondning van de Berwinne (B) (P. Voskamp)
12-18 juni	62-33-51-2 bosrand Kruisbosch (H. Steendam)
12 juni	62-34-23-4 Bocholtzerheide (J.J. Bakhuizen)
21 juni	61-38-11-4 Sint Pietersberg (M. Olthof)
29 juni-4 juli	58-22-43 Hollander, Roggel (F. Engelen)
21 juni	61-38-11-4 Sint Pietersberg (M. Olthof)

**Tabel 3: Orpheusspotvogels in voorjaar/zomer 2000 (Limburg en zeer naaste omgeving)**

46 paar) en de kolonie van de Belgische Sint Pieter (Caestert) vanaf 1994 (Kurstjens & Gabriels, 1996). Ter hoogte van de Zandmaas ligt net over de grens in Duitsland, 6 km ten oosten van Venlo, ook een grote kolonie in het natuurgebied Krickenbecker Seen (in 1992 273 nesten).

### Orpheusspotvogel

In juni 1994 dook de eerste Orpheusspotvogel voor Limburg op nabij Cottessen, Epen. Het artikel dat deze waarneming beschrijft (Scheepers, 1994) sluit af met de oproep aan vogelaars in Limburg op te letten op vervolgwarnemingen. De jaren daaropvolgend (1995-97) wordt hieraan gehoor gegeven door jaarlijkse meldingen van één of meerdere Orpheusspotvogels in Zuid-Limburg (zie o.a. ook Ellenbroek, 1997). In de jaren 1998-99 lijkt de klad te komen in de Limburgse waarnemingen. In 1999 wordt wel een mogelijke hybride Orpheusspotvogel x Spotvogel gevonden in het IJzerbosch.

De warme junimaand in 2000 zorgt echter voor een flinke opleving van waarnemingen in Limburg. Hieronder zal kort worden ingegaan op de verschillende waarnemingen, die momenteel bekend zijn bij SOVON, provincie Limburg en Vogelarchief Limburg. Voor het overzicht van de Limburgse gevallen wordt verwezen naar tabel 3. In deze tabel staan weergegeven de uiterste data van waarneming, plaats, kilometerhok en naam ontdekker.

Op 20 mei 2000 werd net buiten de provincie nabij Budel-Dorplein reeds een Orpheusspotvogel ontdekt (Dutch Birding internetsite). Deze bleef daar slechts één dag aanwezig. Op 8 juni werd door M. Berlijn tijdens zijn dagelijkse wandeling met de hond Raddes een luid zingende Orpheusspotvogel ontdekt langs een holle weg ten zuidwesten van Epen. Deze vogel bleef daar aanwezig tot tenminste 25 juni en is door veel waarnemers gezien en gehoord. Al snel daarna, op 12 juni, doken er op twee verschillende plekken vogels op. Op de tweede pinksterdag werd tijdens het kilometeronderzoek voor de nieuwe Broedvogelatlas in atlasblok 62-34 ten zuiden van Bocholtzerheide rond 8.00 uur een zingende Orpheusspotvogel ontdekt door ondergetekende, precies op de grens met Duitsland ter hoogte van grensmaal 206. De vogel zong in een bramenheg in Duitsland, 25 meter van de Nederlandse grens. Even later vloog de vogel naar een bomensingel op Nederlandse grondgebied en bleef daar enige tijd door zingen. 's Middags werd de vogel op dezelfde locatie teruggevonden. Of deze vogel langer op deze plek aanwezig is geweest is onbekend. Op dezelfde ochtend werd door het provinciale inventarisatieteam (H. Steendam) een zingende vogel ontdekt in de bosrand van het Kruisbosch. Deze vogel werd waargenomen tot tenminste 18 juni en ook door veel vogelaars waargenomen. Een geluidsopname van dit exemplaar is te beluisteren op de DB-internetsite (

birding.nl). Er is een gerucht dat hier een tweede exemplaar aanwezig is geweest. Ruim twee weken later werd er ook in Midden-Limburg, weer tijdens de provinciale kartering (F. Engelen) een exemplaar ontdekt nabij Roggel. Deze vogel is in ieder geval nog op 4 juli gehoord.

De opleving van voorjaar 2000 past uitstekend in de verwachtingen, die in het verlengde staan van de populatie-ontwikkeling in Wallonië. In 2000 is de florerende Belgische broedpopulatie al opgerukt tot aan Luik (mondelijke mededeling: P. Voskamp). Als deze trend doorzet zal het niet lang meer duren voordat de Orpheusspotvogel tot de regelmatige broedvogels van Zuid-Limburg gaat behoren. Hierbij moet gezegd worden dat aanwijzingen voor daadwerkelijke broedgevallen in 2000 zeer beperkt zijn geweest. Het geval van zuidwest-Epen kan wel beschouwd worden als waarschijnlijk territorium (meer dan 10 dagen aanwezigheid van zingende vogel) en binnen de datumgrenzen van 15 mei tot 15 juli.

SOVON is zeer geïnteresseerd in eventuele aanvullingen op bovenstaande gegevens.

## DANKWOORD

Alle vaste BMP- en LSB-tellers wil ik danken voor hun onverzettelijkheid in het bijeen brengen van de nodige broedvogelgegevens.

De volgende personen wil ik bedanken voor het leveren van de nodige aanvullende informatie, die noodzakelijk was voor het schrijven van deze bijdrage: Max Berlijn, Ruud van Dongen, Wim Ganzevles, Gijs Kurstjens, Rob van der Laak, Raymond Pahlplatz, Nico Schaafstra, Paul Voskamp en Michiel van der Weide.

## LITERATUUR

- Ellenbroek, F., 1997. *Opmars van de Orpheusspotvogel in Zuid-Limburg. Limburgse Vogels 8: 70-74.*
- Ganzevles, W. et al., 1985. *Vogels in Limburg. Publicatie van het Natuurhistorisch Genootschap Limburg.*
- Kurstjens, G. & J Gabriëls (red) (1996). *Broedvogels in het Maasdal tussen de Sint-Pietersberg te Lanaye en de monding van de Swalm te Rijkel in 1995. Uitgave van het Natuurhistorisch Genootschap en LIKONA.*
- Loven, T. (1999). *Zeldzame en schaarse broedvogels in Nederweert in 1998. Uitgave VWG Nederweert.*
- Loven, T. (2000). *Zeldzame en schaarse broedvogels in Nederweert in 1999. Uitgave VWG Nederweert.*
- Loven, T. & R. Pahlplatz (1998). *Zeldzame en schaarse broedvogels in Nederweert in 1997. Uitgave VWG Nederweert.*
- Schepers, F. (1994). *Orpheusspotvogel, een verwachte aanwinst. Limburgse Vogels 5: 64-66.*

Jan Joost Bakhuizen, Jekerstraat 10, 6211 NT Maastricht

# Bespiegelingen rond het voorkomen van de Witoogend in Limburg

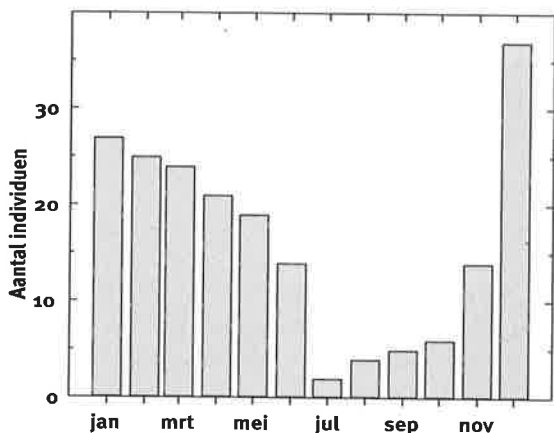
Max Berlijn

De Witoogend is een vrij zeldzame eend in het palearctisch gebied. De populatie daalt sterk met als belangrijkste oorzaak vernietiging van diens favoriete broedgebied te weten kleine poelen met veel oevervegetatie en waterlelies. De totale wereldpopulatie wordt lager dan 100.000 broedparen geschat (del Hoyo, 1992). Het verspreidingsgebied strekt zich globaal uit van het oostelijk gedeelte van west-Europa tot in westelijk Mongolië. Hij overwintert voornamelijk in het centraal mediterrane gebied, noordoost-Afrika en noordwest-India. Tevens wordt de soort als overwinteraar gevonden op geïsoleerde plekken ten zuiden van de Sahara, en in Bangladesh. In de west-Palearctis begint men de soort te vinden vanaf Polen (100-500 paar), maar de voornaamste populaties bevinden

Witoogend, Spanje - Karel Lemmens



Figuur 1.  
Verspreiding van de  
waarnemingen van  
Witoogeenden in  
Limburg.



Figuur 2. Waarnemingen van de Witoogeend in Limburg gedurende het jaar.

zich in Roemenië (6.000-15.000 paar, voornamelijk in de Dnau-delta), Turkije (1.000-3.000 paar) en de Oekraïne (3.500-5.000 paar). De totale Europese populatie wordt geschat tussen de 14.000 en 25.000 paar (Tucker & Heath, 1994).

In Nederland was de Witoogeend ooit algemener dan dat hij nu is. Zo werden in september 1953 ten minste 100 exemplaren gemeld, ruiend te Kampen, Overijssel (Van den Berg, 1999). Als broedvogel werd de soort in de jaren tot 1980 onregelmatig vastgesteld met nooit meer dan één bekend broedgeval per jaar. Als overwinteraar wordt de soort met ongeveer 10 individuen per jaar gemeld; de provincie Limburg levert een aanzienlijk deel van de waarnemingen.

Om de Limburgse situatie te beschrijven is gebruik gemaakt van alle gegevens over Witoogeenden die aanwezig zijn in het Limburgse vogelarchief. De waarnemingen welke gedaan werden tijdens maandelijkse watervogeltellingen (49), zijn buiten beschouwing gelaten daar zij veel overlap vertonen met de waarnemingen in het archief.

Voor 1969 is de Witoogeend in Limburg vier maal gemeld, alle rond 1900 (Ganzevles, 1985). De soort is na 1969 231 maal vastgesteld. Dubbeltellingen zorgen echter voor een sterk vertekend beeld. Na het zoveel mogelijk wegfilteren van deze dubbeltellingen blijven er 77 waarnemingen over. Meestal betrof het één of twee vogels per waarneming. Een enkele maal werden hogere "aantallen" bijeen gezien, zoals in de jaren 1971 - 1973 en 1977 toen er op 't Elfde, een ven in de Grote Peel, gebroed werd met maximaal vier jongen als resultaat. Het betrof hier echter een gemengd broedgeval. Het mannetje was gepaard met een vrouwtje Tafeleend (Van Seggelen, 1999). Dit zijn overigens de enige bewezen broedgevallen waarbij Witoogeend betrokken was. Een ander verdacht mogelijk broedgeval vond plaats in de Deurnse Peel, net over de Limburgse grens in Noord Brabant in 1998. In datzelfde jaar werd er met redelijke zekerheid gebroed op de Tevenerheide, net over de Nederlandse grens in Duitsland ter hoogte van de Schinveldse Bossen.

Figuur 1 laat zien dat de plassen nabij Maastricht, in het bijzonder de plas ten westen van Oost-Maarland, en het Maasplassen gebied de meeste waarnemingen leveren. Het seizoensverloop laat een vrij logische piek zien in de wintermaanden, vooral in december zijn relatief veel Witoogeenden gemeld. De reden hiervan zou kunnen zijn dat men in deze maand nog vol enthousiasme groepen eenden afzoekt, iets wat gaandeweg de winter steeds minder populair wordt.

De meeste Witoogeenden worden waargenomen in groepen Kuif- en Tafeleenden, waarbij de laatste het meest populaire gezelschap lijkt te zijn. Mogelijk komt de soort met deze soor-





Witoogeend in gezelschap van Tafeleenden, Aquabest - Max Berlijn

ten mee vanuit het oosten om bij ons te overwinteren en is de iets zuidelijker broedende en meer verwante Tafeleend de beste compagnon.

Herkenning van de Witoogeend lijkt vrij eenvoudig. Er zijn echter een aantal hybride duikeenden welke sterk op de Witoogeend kunnen lijken. De hybride tussen Tafel- en Witoogeend zorgt nogal eens voor verwarring, en is ook wel in Limburg gezien (of zelfs uitgebreed!) Het mannetje van deze hybride onderscheidt zich door de grijze flanken, het ontbreken van de opvallende grote smetteloos witte anaalstreek en onderstaartdekveren, en de grote hoeveelheid zwart op de snavelpunt. Het vrouwtje is moeilijker van het minder opvallende vrouwtje Witoogeend te onderscheiden. De anaalstreek kan hier weer uitkomst bieden, maar ook het driehoekige kopprofiel, grotere formaat, en iets grijzere flanken van dit type hybride, moet uitkomst kunnen bieden. Overigens kunnen vrouwtjes Witoogeend in broedkleed bij een bepaalde lichtval ook een contrast vertonen tussen de vosrode kop en de iets doffere flanken (Randler, 2000; Vinicombe 1999). Het blijft dus opletten bij het determineren van deze zeldzame eendensoort.

## DANKWOORD

Een woord van dank gaat uit naar Paul Voskamp voor het vervaardigen van de figuren en naar Ran Schols, Jo van der Coelen en Justin Jansen voor het aanbrenge van gegevens.

## LITERATUUR

- Berg, A.B. van den & C.A.W. Bosman, 1999.** *Zeldzame vogels van Nederland*. GMB Uitgeverij, Haarlem/Stichting uitgeverij van de KNNV, Utrecht.
- Del Hoyo, J., A. Elliot & J. Sargatal, 1992.** *Handbook of the Birds of the World. Volume 1*, Lynx Edicions, Barcelona.
- Randler, C., 2000.** *Die Bestimmung von Tauchentenhybriden der Gattung Aythya, Limicola*, Band 14: 1-35
- Seggelen, C. van, 1999.** *Vogels van de Groote Peel – Een eeuw avifauna in een veranderend hoogveenlandschap*. Stichting Natuurpublicaties Limburg, Maastricht
- Tucker, G.M. & M.F. Heath, 1994.** *Birds in Europe. Their Conservation Status*. Birdlife Conservation Series No 3. Birdlife International.
- Vinicombe, K.E., 1999.** *Identification of Ferruginous Duck and its status in Britain and Ireland*. *British Birds* 93(1): 4-21

Max Berlijn, Wilhelminastraat 9, 6285 AS Epen

## Graszanger in de Zoom: een nieuwe soort voor Limburg

Harrie Vossen

De Zoom is een oud peelrestant met een oppervlakte van ongeveer 80 ha. Het is nog een vrij moerasig gebied. De open veenputten zijn echter na de droge zomers van 1991 en 1992 geheel dichtgegroeid. Er is een steeds verder oprukkende wilgen- en rietvegetatie aanwezig, maar ook pijpenstrootje en pitrus nemen geleidelijk meer ruimte in beslag. In het gebied liggen echter nog vele mooie lokaties waar vergrassing en verbossing een minder grote rol spelen.

Op verzoek van Boena van Noorden voer ik in de Zoom vanaf 1998 broedvogelinventarisaties uit, uiteraard met toestemming en vergunning van Staatsbosbeheer, de eigenaar van het terrein. Tijdens de inventarisatieronde van 26 april 2000 hoorde ik op drie verschillende plaatsen Sprinkhaanzangers. Twee van deze zangers kreeg ik zelfs "in de kijker". Het was zaak om vervolgens waarnemingen binnen de datumgrenzen te krijgen. Tijdens de volgende ronde (8 mei) trof ik echter geen zangposten van de Sprinkhaanzanger meer aan. Ik besloot om op 16 mei een speciaal bezoek voor deze soort te brengen, helaas weer zonder resultaat. Zelfs geen waarneming door met de handen achter de oren te luisteren.

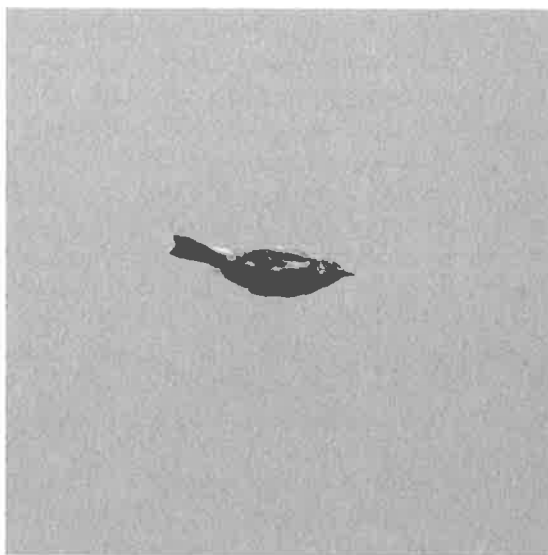
Zo, al luisterend rondraaiend, merkte ik een baltsend rondvliegend vogeltje op. Hij vloog vrij ver van mij vandaan. Mijn eerste gedachte ging uit naar een Blauwborst. Deze kunnen ook van die omhoogvliegende baltsvluchten maken en vervolgens weer naar beneden zweven. Het vogeltje leek mij echter kleiner en het geluid kon ik ook niet plaatsen. Teveel bezig met mijn zoek-/luistertocht naar Sprinkhaanzangers heb ik te weinig aandacht geschonken aan dit bijzondere vogeltje. Op 26 mei liep ik mijn volgende inventarisatieronde. Op dezelfde plek zat weer datzelfde vogeltje met dat opmerkelijke geluid. Het zat nu tussen twee zingende Blauwborsten in, vrij dicht bij het pad. Het was ongelooflijk actief met zang en voerde voortdurend baltsvluchten uit. Het was een opvallend bruin vogeltje en duidelijk kleiner dan een Blauwborst. De prachtige waaiervormige staart viel op tijdens iedere baltsvlucht. Ik herkende het vogeltje niet. Ook het luister- en zoekwerk bij thuiskomst leverde geen resultaat op. Ik twijfelde even wat verder te ondernemen.

De Zoom is een beschermd reservaat en niet vrij toegankelijk. De eindverantwoording voor toestemming om het reservaat te betreden ligt bij Staatsbosbeheer. Anderzijds zou het jammer zijn als het vogeltje verloren zou gaan voor het waarnemingenarchief. Ik wist dat de provinciale broedvogelkarteerders dit

jaar ook de Zoom op hun programma hadden staan. Ik nam daarom het besluit er verder geen ruchtbaarheid aan te geven. De betreffende karteerder zou zeker eenmaal in de maand mei een bezoek aan het gebied brengen. Ik had er het volste vertrouwen in dat hij dit vogeltje wel zou herkennen. Op 31 mei belde Carlo van Seggelen mij met de vraag of ik dit jaar nog iets bijzonders had waargenomen in de Zoom. Hij vertelde mij dat de voor mij onbekende vogel een Graszanger (vroeger Waaierstaartrietzanger) was.

Ik was toch wel opgelucht over de goede afloop maar vooral ongelooflijk verrast met deze zeldzaamheid voor Limburg. Ik dook thuis meteen in de vogelboeken. De Peterson vogelgids gaf een duidelijke afbeelding van de vogel en zijn geluid. Op donderdag 1 juni zag ik om 6.00 op dezelfde plek weer dat mooie isabelkleurige vogeltje met zijn prachtige waaierstaart. Hij was weer ongelooflijk actief en vloog herhaaldelijk vlak voor mij langs om een vliegshow weg te geven. Ook het kenmerkende geluid, in de Peterson vogelgids omschreven als "dziep... dziep... dziep" gevolgd door een "tjoe" roepje, liet hij na iedere baltsvlucht horen. Voor mij bestond geen twijfel dat deze Graszanger de vogel was die ik ook op 16 en 26 mei had gezien en gehoord.

Harrie Vossen, Houtmolen 9, 6031 CP Nederweert



Graszanger, De Zoom - Ran Schols

## NOOT VAN DE REDACTIE

Bovenstaande waarnemingen kunnen nog worden aangevuld met enkele waarnemingen van de karteerders die voor provincie Limburg actief waren in de regio. Zonder op de hoogte te zijn van de waarneming van Harrie Vossen merkte Frank Enge-

len op 29 en 30 mei de Graszanger op in de Zoom. Latere waarnemingen werden onder meer gedaan door Ruud van Dongen (31 mei) en Jean-Paul Ongenae (1 juni). Voor zover bekend is de waarneming van 1 juni de laatste van deze eerste Graszanger voor Limburg.

# Steppekiekendief in Zuid-Limburg in het voorjaar van 2000

*Felix Verschoor, Nicole Reneerkens & Max Berlijn*

Op 9 april besloten Felix Verschoor en Daniel Benders om het Schweibergerbos en het Vijlenerbos te bezoeken om te proberen een Middelste Bonte Specht te vinden. Helaas lukte dit niet. Daarom besloten ze om langs de Geul op zoek te gaan naar Grote Gele Kwikstaart, IJsvogel en misschien al het eerste Oranjetipje. Bij de Volmolen nabij Epen zagen ze al gauw een Grote Gele Kwikstaart, waarop ze door liepen richting Cottessen en vaak omhoog keken omdat er 10-tallen Buizerden, Sperwers en een enkele Havik overvlogen. Vanwege de harde oostenwind, hoopten ze ook op een Rode Wouw.

Na ongeveer een kilometer gewandeld te hebben, keek FV toevallig achterom, waardoor hij een valkachtige vogel aan zag komen. Kijkend met zijn verrekijker, bleek echter dat het geen valk maar een zeer lichte kiekendief was. De vogel had een zwarte wig op de ondervleugel, was lichtgrijs van boven, van

onderen geheel wit, zeer slank met een lange staart. Hij waarschuwde DB, en riep "het lijkt wel een adult mannetje Steppekiekendief". DB kwam na het zien van de vogel tot dezelfde conclusie. Er werden 2 foto's gemaakt, waarna de vogel snel afgleed in de richting van Cottessen. Hierna werd de waarneming op de Dutch Birding vogellijst ingesproken. Toen FV een paar dagen later de ontwikkelde foto's terug kreeg en een aantal veldgidsen had bestudeerd, was hij er zeker van dat de determinatie juist was geweest.

Op 11 april 2000 om ongeveer 14.00 uur volgde Nicole Reneerkens met haar verrekijker een groep Buizerds in een thermiekbel boven de Doort nabij Echt. Opeens viel haar blik op een meeuwachtige vogel met zwarte spitse vleugelpunten. Die meeuwgedachte was slechts een flits, het werd meteen een roofvogel, alleen had zij deze soort nog nooit gezien. Haar beschrijving was als volgt: "Geheel wit van onder, zwarte spitse vleugelpunten, het zwart loopt in een wig of spitse vorm uit richting vleugelmidden, lange staart ongetekend".

De vogel vloog in een strakke NNO- richting weg. Haar gedachten gingen uit naar een adult mannetje Steppekiekendief en deze mening werd bevestigd na bestudering van een aantal veldgidsen.

Beide gevallen zijn reeds in behandeling bij het CDNA. Hoewel de beschrijvingen redelijk summier zijn zal de ondersteuning van de foto's de waarneming van 9 april wel aanvaardbaar maken. Hopelijk besluit de CDNA de waarneming van 11 april als een vervolg waarneming te aanvaarden. Gezien de zeldzaamheid van deze soort in Nederland lijkt het eerder aannemelijk dat de vogel in de tussentijdse anderhalve dag ergens in Zuid-Limburg heeft gepleisterd alvorens naar het noorden door te trekken, dan dat er een tweede vogel in het spel zou zijn. De waarneming van 11 april werd gedaan zonder de wetenschap van de waarneming op 9 april.

De beschrijvingen laten, hoewel summier, toch een treffende gelijkens zien met een adult mannetje Steppekiekendief. Beide waarnemers dachten aan een meeuw bij de eerste aanblik van de vogel. Max Berlijn had in Verenigde Arabische Emiraten en in Kazachstan dezelfde ervaring bij het in de verte zien aan-



Steppekiekendief, Epen - Felix Verschoor

komen van adulte mannetjes. Dit effect werd versterkt door de bijna witte blauwgrijze kleur van de vogel en hun nogal zwiëpende vlucht. Grauwe kiekendief mannetjes zijn veel donkerder met een meer donkergrijze kleur op de bovendelen en het ontbreken van smetteloos witte onderdelen.

Tevens past de vroege datum beter op Steppekiekendief dan op Grauwe kiekendief, deze laatste soort wordt vooral pas eind april als doortrekker waargenomen. De Blauwe Kiekendief kon op basis van slanke voormaat van de waargenomen vogel worden uitgesloten.

Deze waarneming betreft niet het eerste geval voor Limburg. Op 1 mei 1939 werd een eerstejaars mannetje dood gevonden nabij Margraten (Van den Berg & Bosman, 1999). De laatste jaren lijken de waarnemingen van doortrekkende Steppekiekenden in west-Europa toe te nemen, met vooral voorjaarswaar-

nemingen in Denemarken (ca 20 ex. per voorjaar) en Zweden (ca 20 ex. per voorjaar). Of dit te maken heeft met het verleggen van de trekroute naar het westen of met een betere herkenning van de soort is niet duidelijk. De populatie van deze soort lijkt overigens eerder te dalen dan te stijgen, met als voornamelijkste reden het vernietigen van diens broed biotoop (Del Hoyo, 1994)

## LITERATUUR

Berg, A.B. van den & C.A.W. Bosman, 1999. *Zeldzame vogels van Nederland*. GMB Uitgeverij, Haarlem/Stichting uitgeverij van de KNNV, Utrecht.

Del Hoyo, J., Elliott, A. & Sargatal, J. 1992. *Handbook of the Birds of the World*. Volume 1, Lynx Edicions, Barcelona.

Max Berlijn, Wilhelminastraat 9, 6285 AS, Epen.

# Vogelwaarnemingen

## Aflevering 15, januari tot en met mei 2000

Hieronder vindt u het 15e waarnemingenoverzicht van het Vogelarchief Limburg. Om deze rubriek niet eindeloos lang te maken zijn we helaas genoodzaakt om een selectie te maken uit de binnengekomen meldingen. Bij deze een greep uit de ruim 5.000 waarnemingen uit de periode januari tot en met mei 2000. Overigens blijkt dat diverse leuke waarnemingen nog niet aan het Vogelarchief zijn doorgegeven. Bij deze dan ook een dringend verzoek om de ontbrekende gegevens op te sturen.

### Duikers tot ganzen

**Roodkeelduikers** worden in het voorjaar maar zelden in onze contreien waargenomen. De vogel die op 18 en 19 maart net over de grens in België bij Kessenich rondzwom is daarom zeker het vermelden waard (SCA, REN, VRE, SMT). Eén van de klappers uit de vorige rubriek was de volwassen **Ijsduiker** die eind november op de grote plas van Panheel opdook. Deze knaap hield het daar bijna zeven weken vol en trok tot 15 januari nog de nodige belangstelling. In de vorige aflevering melden we voor dezelfde waterpartij ook al een fikse groep overwinterende **Dodaarzen**. Deze groeide aan tot 29 stuks op 6 februari, waarbij een fraai staaltje van groepsgewijs vissen werd vertoond (COJ). Het waarnemen van een **Kuifduiker** blijft in Limburg een buitenkansje. Van 15 tot 24 januari kon er één worden bewonderd in de St. Annabeemd bij Heel (SCA, REN,

VRE, SMT). De eerste **Geoorde Fuut** was op 15 maart present in de Groote Moost, terwijl op de 26e van die maand al 17 vogels in de Groote Peel werden geteld (SEC). We ontvingen meerdere waarnemingen buiten de bekende broedgebieden, waaronder die van 7 exemplaren op 25 april te Boorseem (NIJ).

Een illuster gezelschap bestaande uit Arnoud van den Berg, André van Loon en Anthony McGeehan zocht op 4 februari tevergeefs naar twee Witoogeenden op het grindgat van Panheel. In plaats daarvan ontdekten zij een **Grote Aalscholver**. Uiteraard was BEL ook al snel ter plekke. De vogel bleek als nestjong te zijn gekleurd in mei 1997 te Abberton Reservoir in Essex, Engeland en was al op 6 september 1998 bij Heel afgelezen (CUO). Hij werd op 15 februari 2000 voor het laatst van Panheel gemeld, maar bleek op 18 maart bij Osen aanwezig te zijn (REN, SCA). Indien aanvaard betekent dit het 13e geval voor Nederland en het eerste voor Limburg. Een 'gewone' **Aalscholver** zat op 9 april op een nest op een eilandje in het grindgat van Oost-Maarland, maar deze poging bleek later nijs om het lijf te hebben (COJ). We wachten dus nog steeds tevergeefs op het eerste broedgeval voor onze provincie.

Voor een **Roerdomp** moest je tussen begin maart en eind mei in het gelijknamige ven in de Groote Peel wezen (SEC, NOO). Op 26 april werd zowel bij Boorseem als bij de Pietersplas te Heugem een **Kleine Zilverreiger** gezien (SMT, COJ). Vermoedelijk betrof het dezelfde vogel. Bij Neer verbleef op 22 mei eveneens

een exemplaar (PRV). In de vorige rubriek meldden we dat er vanaf eind oktober continu een **Grote Zilverreiger** te zien was in De Banen bij Nederweert. In januari waren daar twee vogels present, in februari drie en in maart en april zelfs vier, die op de 14e voor het laatst werden gezien. Dit ongekend langdurige verblijf (bijna een half jaar!) lokte uiteraard de nodige vogelaars en toont maar weer eens aan dat natuurherstelprojecten hun vruchten afwerpen. Buiten De Banen werd overigens maar één Grote Zilverreiger gezien en wel bij het Heerenven op De Hamert (12 maart, NOO). Leuk zijn de Limburgse nestvondsten van **Blauwe Reigers** die aan ons werden doorgegeven: Kessel Weerdbeemden (twee, KUR), Gennep Paesplas (vijf, HUS), Schinveldse Bossen (één, QUA) en Heerlen Terworm (één, QUA). Er was maar één **Zwarte Ooievaar** en die vloog op 26 mei over Simpelveld (HUS). Tussen begin maart en half mei werden 19 **Ooievaars** gemeld. Bovendien ging een paar zowaar tot broeden over in het pittoreske centrum van Gennep, met jonge

bij Kessel (100, HUJ). Op de 31e van die maand graasden welgeteld 200 **Kleine Zwanen** langs de Maas bij Afferden (AER). Voor Zuid-Limburgse begrippen is een aantal van 36 vogels bepaald niet misselijk (Grevenbicht Koeweide, 8 januari, CRT). Door de zachte winter taaiden de Kleine Zwanen overigens al vroeg af: de laatsten werden op 26 februari op de Koeweide opgemerkt (CRT).

In januari en februari werden fraaie aantallen van respectievelijk 4500 en 3500 **Toendrarietganzen** opgetekend bij de Grootte Peel (SMT, VEE). **Taiga's** zijn de hele winter niet gesignaleerd. Een kiene waarnemster wist op 26 februari een **Kleine Rietgans** te detecteren (én door te geven) op de Brandt bij Stevensweert (REN). De meeste **Kolganzen** waren in de omgeving van Roosteren te vinden, met begin januari 2400 stuks (VER). In januari en februari zaten 10 **Indische Ganzen** te Osen (SCA, REN). Van 22 tot 24 februari meldde zich een **Kleine Canadase Gans** (mogelijk van de ondersoort hutschinsii of taverneri) op de Kis,



**Grote Zilverreiger, De Banen** - *Ran Schols*

eibers op het nest als gevolg (HUS). Een en ander kon bij een plaatselijke winkelier via een camera zelfs on-line worden gevolgd. Een noodweer maakte echter een voortijdig einde aan dit prille geluk..... Volgens een krantenbericht zou ook bij kasteel Well een broedpoging zijn geweest. De enige waarneming die ons uit deze omgeving bereikte was die van een pleisterende Ooievaar te Elsteren op 16 mei (HUS).

Op 4 februari verbleven niet minder dan 7 **Zwarte Zwanen** bij Grevenbicht (CRT). Succesvolle broedgevallen vonden plaats in het Vijverpark te Brunssum (LAA) en bij Welten, Heerlen (HUS). Fikse aantallen **Knobbelzwanen** zaten in januari langs de Maas

Stevensweert (BEL). Bij Kerkrade vonden twee succesvolle broedgevallen van de **Canadese Gans** plaats (SCA). Ook de Pietersplas moest eraan geloven, waar een koppeltje **Brandganzen** minstens drie pullen grootbracht (COJ). Héél wat beter was de ontdekking van een **Witbuikrotgans** bij Stevensweert op 19 februari (VER). Ook de volgende dag was deze vogel nog aanwezig (SMT, VRE, REN, SCL). Bij Neer paradeerden op 6 januari zeven **Casarca's** (BAJ).

### **Eenden tot roofvogels**

In de Bouxweerd liep het aantal **Bergeenden** begin februari op

tot 43 (LEU). Zowel bij Kerkrade, Tegelen als Neer kwamen **Mandarijneenden** tot broeden (SCA, PRV, KUR). Bij Maasbree zwom zelfs een vrouwtje met 14 pullen rond (HUS). Met een maximum van 635 bij Osen was het aantal **Smienten** aan de bescheiden kant (SCA). Een late man zat nog op 13 mei bij Illikhoven (CRT). **Krakeenden** blijven het goed doen op De Banen bij Nederweert, waar op 20 januari maar liefst 166 exemplaren werden geteld (SEC). Het is veelzeggend dat de **Wintertaling** dit aantal bij lange na niet wist te halen! Een paartje **Pijlstaarten** vertoonde half april broedindicatief gedrag in geschikt biotoop op de Dorperheide, Arcen (COJ, SCL). Vervolgwaarnemingen ontbreken helaas, voorzover we weten. Twee **Zomertalingen** zorgden op 14 maart voor enige fenomenen in het Zwart Water bij Venlo (PRV). In het late voorjaar bleek dat voor Limburgse begrippen een groot aantal aan broeden toekwam. In elk geval beduidend meer dan de acht territoria die tot nu toe aan ons zijn doorgegeven. Alsnog insturen dus, zeker met de nieuwe Avifauna in het vooruitzicht. Slobeenden slobberden het liefst in De Banen, waar eind maart 75 vogels werden geturfd (PRV). Dat eenden altijd tricky zijn bleek op 25 april in de Bouxweerd, Buggenum. Hier ontpopte zich een **Blauwvleugeltaling** tot een hybride, te weten één met Slobeend-genen (PRV).

Het vrouwtje **Krooneend** dat eind december van de Klauwenhof werd gemeld, bleek daar tot 9 januari van het nieuwe millennium te vertoeven (SCA, VER, REN). Over de herkomst van een vogel die op 4 februari rondobberde op een vijver in de bebouwde kom van Vaals hoeven we waarschijnlijk niet lang na te denken (PHI). Ondanks het kwakkelwintertje werden in januari toch nog 3500 **Tafel-** en 600 **Kuifeenden** geteld op de Pietersplas, Heugem (COJ). Het tamme mannetje **Ringsnaveleend** van Schipperskerk dook weer eens op en wel op de 16e januari (VRE). Op de grote plas van Panheel werden op 31 januari twee vrouwelijke **Witooegeenden**, een volwassen en een jong beest, gezien (BEL). In Midden-Limburg zijn 12 **Toppereenden** opgespoord en wel op de Klauwenhof, te Panheel en Ool (VER, REN, BEL, SMT). De eerste decade van januari bracht ons twee **Zwarte Zee-Eenden**: één bij Panheel (OVA, VRE) en één bij Kessel (BON). Leuk was de groep **Grote Zee-Eenden** die in januari en februari langdurig te Panheel aanwezig was en een uiteindelijke omvang van 6 dieren bereikte (VRE, OVA, REN e.a.). Daarnaast zwom een vogel op 20 januari bij Osen (SMT). Bepaald onverwacht, want laat, was het jonge mannetje Grote Zee-Eend dat van 23 april tot 12 mei de mosselbanken van de Pietersplas bij Heugem apprecieerde (COJ, BAJ, PRV e.a.). **Brielduikers** verschenen, zoals te verwachten valt in een zachte winter, niet in spectaculaire aantallen. De 29 exemplaren van Negenoord bij Stokkem willen we toch graag even vermelden (30 januari, VRE). Een late vogel zat op 29 april op het grindgat van Boorsem (SCA). De meeste **Nonnetjes** zochten hun heil begin janu-

ari bij Panheel (18 ex., VRE, OVA). Het aantal op De Banen bij Nederweert was weliswaar geringer (maximaal acht) maar vanaf begin januari tot 24 maart waren hier constant Nonnen op zeer korte afstand te zien, dankzij de kijkhut van het Limburgs Landschap. Dat vogels zelden voorspelbaar zijn bewijst de **Grote Zaagbek**. Lage aantallen in het Maasdal (max. 25 te Eijsden, COJ) mag je wijten aan de zachte winter. In de Groote Peel waren begin maart echter 22 vogels aanwezig (SEC), een aantal dat voor dat gebied vrij hoog is te noemen.

De eerste **Wespendieven** zeilden op 27, 28 en 29 april over Roggel en Maastricht (PRV, COJ). De voorjaarstrek bleef verder bijna onopgemerkt, behalve op 13 mei toen twee alerte waarnemers in korte tijd 51 vogels over Eyselshoven zagen vliegen (SCA, BNS). In april en mei werden 11 **Zwarte Wouwen** gemeld, waaronder een exemplaar dat 8 dagen rond bleef schuimen bij de reigerkolonie op het Belgische deel van de Pietersberg (BEL, COJ). Bij de **Rode Wouw** ging het tussen begin maart en half mei om 23 exemplaren, die op een paar na allemaal in Zuid-Limburg werden gezien. De eerste **Bruine Kiekendief** werd op 11 maart in de Romeinenweerd bij Tegelen opgemerkt (SCW). In De Banen bij Nederweert was wederom een broedpaar aanwezig (div. wrn.). Op 9 april werd een overvliegende man **Steppekiekendief** gezien en gefotografeerd, ergens in het Geuldal. Dit geval is nog niet aan het Vogelarchief doorgegeven. Vervolgens werd op 11 april een serieuze waarneming van een overvliegend mannetje verricht in De Doort, Echt (REN)! Van deze prachtige soort zijn pas 8 Nederlandse gevallen bekend, waaronder één uit Limburg (1 mei 1939, Margraten). Er werden vier **Grauwe Kiekendieven** doorgegeven: op 26 april een adult mannetje over Roggel (PRV), op 2 mei een vrouw ter plaatse bij Griendtsveen (NOO) en, zeer intrigerend, op 26 mei een man over Benzenrade en een vrouw over Simpelveld, beide vlogen in zuidwestelijke richting (HUS).

Bij de Waldfeuchterbaan, Echt was het blijkbaar goed toeven voor **Buizerds**, want in januari en februari waren hier 18 exemplaren vlakbij elkaar aanwezig (LAH, BRI). Er was wat trek op 12 en 13 maart, toen respectievelijk 25 en 21 vogels over de Eijssderbeemden en de Mookerheide vlogen (COJ, HUS). In april werden 7 **Visarenden** doorgegeven (HUS, SCL, PRV, COJ). Vrij laat waren de jongens die op 15 mei over Maastricht en op 20 mei over Stevensweert vlogen (COJ, REN). HUS zorgde wederom voor een **Roodpootvalk**: op 7 mei passeerde een mannetje de Mookerheide. Er zijn 11 **Smellekens** doorgegeven, waarvan de laatste zich op 14 mei huiswaarts spoedde over de Groote Peel (SEC). De eerste **Boomvalk** meldde zich pas op 14 april aan het thuisfront (Roosteren, CRT), bijna drie weken later dan vorig jaar. Dit voorjaar werd een derde broedplaats van de **Slechtvalk** in Limburg ontdekt; de gegevens zijn helaas nog niet aan het archief doorgegeven.

## Rallen tot steltlopers

De eerste Kwartels zaten op 23 april op De Locht bij Kerkrade en op 29 april op het Plateau van Margraten (BEL, NIJ). In mei werden er al 26 doorgeseind. Het was een fantastisch voorjaar voor **Waterrallen**, hoewel dat niet uit de archiefgegevens blijkt omdat de meeste niet op formulier zijn gezet. De beide **Porseleinhoentjes** zijn gevonden door provinciale karteerders. Op 3 april overleefde een vogel een aanvaring met prikkeldraad in het Straelensche Broek bij Arcen en op 10 mei riep er één in het Meerlebroek ten oosten van Beesel. Niet geheel toevallig betreft het in beide gevallen recent ingericht reservaat- dan wel natuurontwikkelingsgebied. De sappige graslanden van De Brandt bij Stevensweert trokken begin maart 450 **Meerkoeten** aan (SMT). De overwinterende onvolwassen **Kraanvogel** van De Wetering, Nederweert werd tot 18 februari gemeld, waarvan de laatste vier weken op Brabants gebied (JKR, SEC, DOE). In hetzelfde gebied pleisterden van 6 tot 10 maart overigens twee vogels (SEC, DOE). Andere Kroenekrane kwamen op 4 maart bij de Grootte Peel aan de grond (14 ex., NOO) en op 21 maart bij Kerkrade (10 ex., SCA). De doortrek was overigens niet echt omvangrijk, maar wel over een lange periode uitgesmeerd: van 23 februari tot 11 april. Ronduit spectaculair is de waarneming van de vijfde **Kleine Trap** voor Limburg op 7 april bij Sevenum (UEB). Helaas koos de vogel al snel na de ontdekking het lucht-ruim, maar heeft zich gelukkig nog wel op de gevoelige plaat laten vastleggen.

**Scholeksters** waren de hele winter in het Limburgse Maasdal aanwezig. Van eind februari tot half maart was er stevige doortrek, met bijvoorbeeld 51 bonte pieten op 7 maart bij Stevensweert (REN). Een **Steltkluut** stapte op 19 april kortstondig rond bij de Kerkeweerd bij Stokkem (SCL) en op 18 mei was een paartje aanwezig in het natuurontwikkelingssterrein de Kwakvors bij Grashoek (SCL). Een dag later werd daar nog één beest aangetroffen (SEC). De twee vogels die de ochtend van 8 april in de Eijsderbeemden doorbrachten zijn helaas (nog) niet aan het Vogelarchief doorgegeven. Tussen 15 maart en 26 mei waren om en nabij de 22 **Kluten** aanwezig in het Limburgse, een aardige score dus. De grootste groep bestond uit 5 vogels op het strand van de Pietersplas, Heugem op laatstgenoemde datum (COJ). Een vrij vroege **Kleine Plevier** kliefde op 14 maart het luchtruim boven het Zwart Water, Venlo (PRV). Van de vers vergraven terreinen bij Meers zijn 10 territoria doorgegeven (KUR). Met slechts 9 exemplaren waren **Bontbekplevieren** schaars, net als in het afgelopen najaar overigens. Een vroege vogel werd al op 14 februari bij de Klauwenhof, Maaseik gezien (VEE). **Goudplevieren** daarentegen werden vaker dan normaal gemeld. De eerste trekker passeerde reeds op 5 februari de Mookerheide, op 15 maart vlogen er daar 31 over (HUS). Er werden leuke groepen aan de grond gezien, zoals te Stevensweert

(63 op 1 maart, SMT) en in De Wetering bij Nederweert (28 op 15 maart, SEC). De enige **Zilverplevier** zat op een akker langs de Maas bij Lomm (3 mei, PRV). Op 23 januari pleisterden bij de Asseltse Plassen niet minder dan 2000 **Kieviten** (VRE). Slechts één waarnemer was zo gelukkig om een **Temmincks Strandloper** in de kijker te krijgen (en aan het archief door te geven), en wel op 7 mei in het Stevol-gebied bij Stevensweert (REN). In hetzelfde terrein werd op 10 mei de vierde **Gestreepte Strandloper** van Limburg ontdekt! Deze steltloper-met-hangbuikje bleef tot 13 mei present, waardoor vele waarnemers het kleinood konden aanschouwen (CUO e.a.). Ook niet slecht waren de drie **Krombekstrandlopers** die op 24 april De Brandt, Stevensweert aandeden (VRE). De **Bonte Strandloper** die op 27 februari te Koeweide, Grevenbicht een tussenstop maakte, was aan de vroege kant (SCL). Tot 18 mei werden nog ruim 40 andere gemeld, met de grootste groep op 9 maart bij de Klauwenhof, Maaseik (10 ex., SMT). De twee **Kemphanen** en de **Tureluur** die op 14 februari op laatstgenoemde plek vertoefden, horen tot de vroegste voor Limburg (VEE). De groep van 16 Kempen die op 31 maart bij Kerkeweerd, Stokkem werd gezien, kan hier niet onvermeld blijven (SMT). Er zijn maar liefst 24 **Bokjes** doorgegeven van begin januari tot half april, waaronder een trioetje in Ingendael, Houthem (4 januari, OVA) en een kwartet in het Haeselaarsbroek, Echt (2 april, LAH). De 80 **Watersnippen** van Klauwenhof, Maaseik vormden uiteraard geen alledaags gezicht op 18 maart (REN). We konden maar 12 **Hout-snippen** in de annalen bijschrijven. Territoria werden doorgegeven van het Weerterbos en Leveroij (LOV). De eerste ongeduldige **Grutto** stond al op 13 februari op de Klauwenhof, Maaseik waar hij de volgende dag gezelschap kreeg van een soortgenoot (REN, VEE). Een verbaasde waarnemer zag op 27 februari een groep van 40 Grutto's ultra-hoog (bijna onzichtbaar) over Koeweide, Grevenbicht trekken (SCL). In maart kwamen hier en daar leuke troepen aan de grond: max. 68 op de Klauwenhof en 89 in De Wetering, Nederweert (REN, DOE). Het moet toch lukken om volgend voorjaar met een IJslandse op de proppen te komen? Tussen 9 april en 11 mei werden 29 **Regenwulpen** gemeld (COJ, PRV, SCW, HUS), waaronder een vlucht van 15 aan de grond bij Stramproy (20 april, PRV).

Een behoorlijk vroege **Zwarte Ruiter** kon van 7 tot 9 maart in De Wetering bij Nederweert worden geobserveerd (DOE). Op 31 mei kondigde een **Witgatje** alweer het begin van de najaars-trek aan (Stevensweert, EVE). De reeds in de vorige rubriek gememoreerde overwinterende **Oeverlopers** werden nog gezien op 15 januari (Pietersplas Heugem, COJ) en van 5 tot 23 februari (Milsbeek, HUS). Bij dezelfde Pietersplas was gedurende de hele maand mei een territoriaal paartje aanwezig, maar een broedgeval kon niet worden bevestigd (COJ).

## Meeuwen tot spechten

Op 28 februari werden de eerste twee **Zwartkopmeeuwen** gezien bij de Klauwenhof, Maaseik. Ook op 12 maart waren daar twee vogels present (BEL, SCA, VRE). Vervolgens werden vier exemplaren op 24 maart bij de Tungelerwallen gezien (PRV). In april zaten er twee in de Groote Peel, twee bij Nederweert en één te Ospeldijk (PRV, SEC). De voorjaartrek van **Dwergmeeuwen** speelde zich vroeger af dan normaal. De Pietersplas bij Heugem was, zoals gebruikelijk, de beste plek met ruim 50 vogels, waarbij de piek van 22 exemplaren reeds op 16 april werd vastgesteld (CO, BA). Bij Meers werden in totaal 8 vogels gemeld (SCA, SCL, BEL, BA), in de Groote Peel één (5 mei, SEC). Op de Pietersplas sliepen begin januari 15000 **Kokmeeuwen** (CO). In De Wetering bij Nederweert kon op 1 februari het respectabele aantal van 760 **Stormmeeuwen** worden geteld (DOE), terwijl op 11 januari 2200 **Zilvermeeuwen** zijn geturfd op de plas van Klein Vink, Arcen (B.J. Luijendijk).

Op het grindgat van Oost-Maarland zijn de volgende maand-maxima van de Pontische Meeuw vastgesteld: januari 40, februari 13, maart 16 en april 4; de laatste vogel was op 4 mei aanwezig (BA, CO, B.J. Luijendijk, BEL). Van 8 tot 14 april zat op deze plek een **Pontische Meeuw** met het vleugelmerk 'AR3' (BEL, CO, R. Hofland). De vogel bleek in zijn 1e kalenderjaar te zijn geringd op het vuilstort van Datteln in Nordrhein-Westfalen op 24 november 1998 door Andreas Buchheim. In april 1999 was hij aanwezig in Zwitserland, in februari 2000 langs de Maas in België en in april dus in Oost-Maarland. Interessante omzwervingen, dus kijk goed naar uw meeuwen: wellicht kan de vogel nog een keer worden afgelezen! **Mediterrane Geelpootmeeuwen** werden in de hele verslagperiode in kleine aantallen waargenomen (max. 4 op diverse data op de Pietersplas te Heugem, B.J. Luijendijk, CO). In januari en februari werden circa 15 **Grote Mantelmeeuwen** in het Maasdal opgemerkt, met een maximum van vier vogels langs de Maas bij Buggenum op 6 januari (BA). Een latertje bracht op 19 april een bezoek aan de Pietersplas (CO).

**Grote Sterns** zijn zoals bekend echte zeldzaamheden in Limburg. De volgende waarnemingen zijn dan ook bijzonder: op 9 april vloog er één over de Maas bij Roosteren (EVE) en een duo passeerde op 26 april de Pietersplas, Heugem (CO). Het ging hier om het 15e en 16e geval voor onze provincie. Absurd genoeg was de **Visdief** dit voorjaar zeldzamer dan de Grote Stern. Er was slechts één melding en wel van twee vogels bij Asselt op 26 mei (KUR). De zondagsrust van 7 mei werd in de namiddag plots verstoord door de melding van een groep **Witwangsterns**, die boven de Pietersplas bij Heugem foerageerde. Het bleek om maar liefst 16 vogels te gaan (overigens was het tellen erg lastig, mede vanwege het feit dat er ook 31 Zwarte Sterns rondzwierden)! Dankzij de angstaanjagend snelle sprint van de ont-

dekker om bij de dichtstbijzijnde telefooncel te geraken konden ook andere waarnemers meegenieten (SPO e.a.). In het Waalse Virelles werd een dag eerder overigens een groep van 16 Witwangen gescoord, waarschijnlijk gaat het om dezelfde vogels. Voor de grootste groep **Zwarte Sterns** moest je naar de Maas bij Meers, waar er op 11 mei 55 rondvlogen (SCL, CO).

Op 19 april koerden de eerste twee **Zomertortels** van deze eeuw op de Meinweg (PRV), terwijl je voor de vroegste **Koekoek** op 8 april in de Groote Peel moest wezen (SEC).

Ook dit jaar broedde er een paartje **Oehoes** in de Enci-groeve bij Maastricht. Mysterieus zijn de waarnemingen van **Velduilen** op 15 mei bij de Moostdijk, Nederweert (J. Biemans) en op de Teverenerheide net over de grens bij Brunssum op 28 mei (QUA). Vanaf 14 mei kregen we weer meldingen binnen van snorrende **Nachtzwaluwen** in de bekende goede broedgebieden in Midden en Noord-Limburg. Twee zeer vroege **Gierzwaluwen** vlogen op 15 april via de Pietersplas bij Heugem Limburg binnen (CO), gevolgd door vogels op 18 april (Mookerheide, PRV) en 19 april (wederom de Pietersplas, BA). Met de **Ijsvogel** gaat het weer overtuigend de goede kant op, getuige de 90 waarnemingen die we binnen kregen. **Draaihalzen** daarentegen zijn een grote zeldzaamheid aan het worden. Tijdens de voorjaartrek werden maar twee beesten opgemerkt, namelijk in de Groote Peel op 21 april (SEC) en bij Melderslo op 20 april (GIS). **Middelste Bonte Spechten** zijn niet meer uit Limburg weg te denken. Er zaten territoriale vogels in het Savelsbos, Munningsbosch, Bergsehei bij Berg en Terblijt, Bunderbos, Kruisbosch bij Epen en Schimperbosch bij Vaals.

## Leeuweriken tot lijsters

De laatste **Kuifleeuweriken** van Limburg houden stug vol. Er zaten nog steeds minimaal twee territoria in Maastricht-Zuid (CO, BA, CRW), drie op het industriegebied Tradeport West tussen Venlo en Grubbenvorst (PRV, SCW) en twee ten noorden van Venray (HUS). Daarnaast zouden er in april ook vogels bij Mesch-Eijsden hebben gezeten (CRW).

De eerste **Boomleeuwerik** werd op 6 februari bij Panheel overtrekkend gezien (CO). Een mooi trekgroepje van 11 exemplaren zat op 6 maart op de Pietersberg (NI). Door de boterzachte winter besloten nogal wat **Veldleeuweriken** hier te blijven. Een flinke groep van 300 vogels hield zich op in de kruidenrijke hamsterakkers van Heer bij Maastricht op 11 februari (CO). Het milde voorjaar leidde ook tot vroege meldingen van zomergasten. Zo dienden zich de eerste **Oeverzwaluwen** aan op 18 maart bij Heel (REN, SCA), de eerste **Boerenzwaluwen** op 15 maart bij Ohé en Laak (SMT), de Mookerheide (HUS) en Abdissenbosch (LAA) en de eerste **Huiszwaluw** op 3 april op de Hamert (BA). Een tamelijk vroege **Boompieper** zat op 22 maart te zingen op de Brunsummerheide (LAA). Het kost de laatste ja-





Roodkeelpieper, Meers - Ran Schols

ren steeds meer moeite om nog **Roodkeelpiepers** te zien. Dit voorjaar werden ze alleen bij Meers gemeld en wel op 23 april (minimaal 1 ex., mogelijk 2, SCL) en op 1 mei (BEL). **Waterpiepers** piekten opmerkelijk genoeg tussen eind maart en begin april met maximaal 45 vogels op 28 maart bij Neer (PRV) en de laatste twee op 15 april bij Meers (KUR).

**Gele Kwikken** werden vanaf 1 april gezien (Grote Peel, SEC) maar van opvallende aantallen was dit voorjaar geen sprake. **Engelse Kwikstaarten** werden twee maal gemeld en wel op 16 april bij Itteren (BA) en 23 april, zittend naast een **Roodkeelpieper**, bij Meers (SCL). Mooi op tijd waren de **Noordse Kwikken** (vanaf 22 april, BEL) maar de aantallen waren doorgaans laag. Alleen een groep van 60 vogels op 13 mei bij Meers (SCA) haalt deze rubriek. Op 14 april werd de enige **Rouwkwikstaart** van dit voorjaar gezien bij de Pietersplas (CO).

Langs de Worm bij Eygelshoven zat op 11 april de eerste **Nachtegaal** te zingen (SCA). Ongeveer 10 dagen later waren al veel van de bekende broedplaatsen door deze meesterzanger bezet. Een hemelse ontdekking mag je de **Noordse Nachtegaal** noemen die in de tweede helft van mei in het Kapelaans Schuitwater bij Swolgen zat te zingen (HO). Precieze informatie hebben wij helaas nog niet binnen. De eerste meldingen van **Blauwborsten** kregen we dit jaar niet zoals gebruikelijk van de Grote Peel binnen maar van de Romeinenweerd bij Blerick (25 en 26 maart, SCW, GU). Ook al stelde de winter weinig voor, toch kon er maar één **Zwarte Roodstaart** worden opgetekend en wel van 1 februari tot en met 11 maart in Randwijck, Maastricht (CO). Een uitzonderlijk vroege **Gekraagde Roodstaart** zat op 21 maart voor het gouvernement in Maastricht (PRV). De eerstvolgende werd pas ruim twee weken later gemeld. De eerste **Paapjes** van het voorjaar zaten op 19 april bij Meijel, Ospel

en de Meinweg (PRV).

**Roodborsttapuiten** konden de milde winter blijkbaar beter waarderen dan de Zwarte Roodstaart. We kregen meldingen binnen uit januari en februari van Blerick (SCW), Reigersbroek bij Montfort (CO), SCL, OVA), Weerterbos (DOE), Grote Heide bij Nederweert (DOE), de Zoom bij Nederweert (LEU) en de Haeseelaar bij Susteren (EVE). Dat de broedpopulatie van dit aardige beest gelukkig flink is gegroeid blijkt ook het grote aantal losse meldingen dit voorjaar (120!).

De **tapuientrek** speelde zich vooral af tussen half april en half mei. Ver voor de hoofdmacht uit waren de Tapuiten op 21 maart bij Schaesberg (QUA) en 24 maart bij Echt (REN). Tussen 6 en 24 april werd weer doortrek van **Beflijsters** gemeld. In totaal kwamen 18 waarnemingen binnen, ongeveer evenveel als in het voorjaar van 1999.

### Zangers tot gorzen

Bij Nederweert werd vanaf 16 mei door een lokale vogelaar af en toe een vreemde zangvogel gehoord en gezien, die hij niet op naam kon brengen. Bang voor de ongewenste stormloop die zou ontstaan als zou blijken dat het om een zeldzaamheid zou gaan hield hij de waarneming stil. Gelukkig werd het gebied ook door een spitse karteerder van de provincie Limburg onderzocht en die ontdekte eind mei nietsvermoedend een territoriale **Graszanger**, een nieuwe soort voor Limburg! Na 1 juni kon de vogel niet meer terug gevonden worden.

Een wel heel vroege **Sprinkhaanzanger** zong al op 2 april op de Teverenerheide (D., QUA). Met in totaal 9 waarnemingen tussen 16 en 30 april was het voor Limburgse begrippen een uitmuntend voorjaar voor doortrekkende **Rietzangers**. De eerste twee **Kleine Karekieten** zongen op 24 april in de Romeinenweerd langs de Maas bij Blerick (LEU). Op diezelfde datum zong ook al een **Spotvogel** bij Maastricht (CO). Aprilwaarnemingen zijn bij deze soort uitzonderlijk

Voor de fenologielifhebbers melden we ook nog de eerste data voor **Braamsluiper** (16 april, NOO), **Grasmus** (13 april, NOO), **Tuinfluit** (21 april, SCA), **Zwartkop** (23 maart, PRV), **Fluiter** (19 april, PHI), **Fitis** (24 maart, SEC), **Grauwe Vliegenvanger** (27 april, PRV) en **Bonte Vliegenvanger** (16 april, ZWE).

Op twee plaatsen werden **Witkopstaartmezen** gezien, en wel bij Kerkrade op de eerste dag van het nieuwe millennium (SCA) en bij Echt op 27 februari (RO). Opmerkelijk is een reeks waarnemingen van territoriale **Taigaboomkruipers** bij de Holtmühle bij Belfeld (PRV). Daarnaast zouden er ook vogels gezien en gehoord zijn in de Dellen (REU) en langs de Worm (SCA).

De waarneming van een uitzonderlijke vroege **Wielewaal** op 8 april in het Munningsbosch bij Posterholt die in de emailberichten van EBN (European Bird News) circuleerde, blijkt bij navraag toch niet te kloppen. De waarnemers hebben vrijwel ze-

ker de wel zeer geslaagde imitaties van een lokale inventariseerder ten onrechte in de recordboeken genoteerd! De eerste echte **Wielewaa** zat op 24 april bij Eygelshoven (SCA).

De laatste jaren wordt de **Grauwe Klauwier** weer wat vaker gemeld. Dit voorjaar ontvingen we waarnemingen uit de Grootte Peel op 1 mei (SEC), van Arcen op 16 mei (PRV), Blerick op 20 mei (SCW), Nederweert op 24 en 31 mei (PRV, SEC) en bij de Vijlenerbossen op 30 mei (PRV). Bij Cottessen werden in mei en juni zelfs 4 territoria gevonden (PRV).

De laatste **Klapeksters** van dit voorjaar zaten op 12 april bij de Meerbaansblaak in de Grootte Peel (PRV) en op 14 april op de Hamert (ZWE).

Het aantal van vijf waarnemingen van de **Russische Kauw** houdt niet over maar is toch beter dan de schamele twee van winter en voorjaar 1999. Dit jaar géén traditionele **Bonte Kraai** in Noord-Limburg maar een fraai exemplaar bij Maria-Hoop van 2 januari tot en met 12 februari (BRI, EVE e.a.). De enige **Raaf** vloog op 22 april over de Hamert (KUR). Op 2 april pleisterde een recordaantal **Kepen** in de Grootte Peel. De waarnemer schatte het aantal in het gehele gebied op 1500-2000 vogels (SEC)! Overigens werden tot half april relatief grote aantallen gemeld, zoals 100 ex. op de Hamert op 14 april (ZWE) en 30 ex. op de 17e bij Afferden (PRV).

Een groep van 220 **Kneus** op 12 maart bij Westbroek, Geulle is zeker het vermelden waard (OVA) evenals een **Frater** op 14 februari bij Molenhoek (HUS). Vanaf februari werden er regelmatig territoriale **Kruisbekken** gezien, zoals op de Bergerheide (HUS), Merselo (NOO) en Weerterbos (LOV). De enige **Ortolaan** dit voorjaar zat kortstondig bij Epen op 15 mei (BEL). Helaas zijn er dit jaar zorgwekkend weinig zingende **Grauwe Gorzen** gezien in het Grensmaasgebied. Zelfs van Itteren is maar een handvol beesten gemeld. Dat ziet er dus niet goed uit.

## Waarnemerscodes

**AER:** B. Aerts, **BAJ:** J.J. Bakhuizen, **BEL:** M. Berlijn, **BNS:** G. Boonstra, **BON:** G. Bons, **BRI:** F. van den Brink, **COJ:** J. van der Coelen, **CRT:** H. Corten, **CRW:** J.H. Creuwels, **CUO:** T. Cuypers, **DOE:** H. Doensen, **EVE:** P. Evers, **GUJ:** J. Gubbels, **HUJ:** J. Huijs, **HOJ:** J. Hoogveld, **HUS:** F. Hustings, **IKR:** H.D. Jonker, **KUR:** G. Kursijens, **LAA:** H. van de Laar, **LEU:** J. Leunissen, **LAH:** H. Laugs, **LOV:** T. Loven, **NIJ:** P. Nijskens, **PRV:** Karteerders provincie Limburg, **PHI:** H. Phijl, **NOO:** B. van Noorden, **OVA:** A. Ova, **QUA:** J. Quaedackers, **REN:** N. Reneerkens, **REU:** H. Reumers, **ROJ:** J. Roemen, **SEC:** C. van Seggelen, **SCA:** N. Schaafstra, **SCL:** R. Schols, **SCW:** W. Scheres, **SMT:** J. Smeets, **SPO:** L. Spoomakers, **UEB:** H.P. Uebelgunn, **VEE:** W. de Veen, **VER:** W. Vergoossen, **VRE:** J. Vrehan, **ZWE:** E. van der Zwet.

Ran Schols en Jo van der Coelen, Vogelarchief Limburg, p/a Natuurhistorisch Genootschap in Limburg, Postbus 882, 6200 AW Maastricht. E-mail: [schols.burmanje@worldonline.nl](mailto:schols.burmanje@worldonline.nl).

## VAN DE REDACTIE

### Abonnementsprijzen en versterking redactie

Scherpe waarnemers zullen het al hebben gezien; nu heeft u het echte nummer 2 van de elfde jaargang van Limburgse Vogels voor u. Kinderziekten konden helaas bij de nieuwe vormgeving van het Limburgse vogelblad niet geheel vermeden worden, waardoor dit soort foutjes kon plaatsvinden. We trachten echter als redactie zulke ongemakken zo veel als mogelijk te voorkomen. Hierbij worden wij vanaf dit moment geholpen door Jacob van der Weele. Hij is sinds kort woonachtig en werkzaam in Midden-Limburg. Zijn redactionele ervaring met o.a. het blad over vogels op Texel kan goed van pas komen. Wij hopen dat hij een nuttige bijdrage aan Limburgse Vogels zal leveren.

Verder is in het vorige redactioneel al aangekondigd dat het na vele jaren van constant prijspeil nodig is het abonnementsgeld voor Limburgse Vogels te verhogen. Na enig rekenwerk door de penningmeester van het Natuurhistorisch Genootschap, overleg in de stuurgroep van de Vogelstudiegroep en in de redactie van Limburgse Vogels zijn de volgende prijzen vanaf 1 januari 2001 van toepassing:

Abonnement Limburgse Vogels	€ 12,50	f 27,55	BFR 504,--
Idem, voor NHG-leden	€ 10,--	f 22,05	BFR 403,--
Idem, voor instellingen, bedrijven	€ 20,--	f 44,10	BFR 807,--

In 2001 kunt u zowel in euro's, gulden als franken betalen. Van daar dat de bedragen in Nederlandse en Belgische valuta mogelijk enigszins vreemd ogen. Vanaf 2002 zal het bedrag (in euro's) hopelijk voor lange tijd op dit peil gehandhaafd kunnen blijven.



De Waterrietzanger die aanwezig was in De Peel in augustus 2000, luidt het najaar in - Patrick Palmen

## Projecten

### **BROEDVOGELONDERZOEK SOVON**

SOVON, Afdeling Monitoring, A.J. van Dijk,  
Rijksstraatweg 178  
6573 DG Beek-Ubbergen  
Tel. 024-6848111

### **DISTRICTSCOÖRDINATOREN LIMBURG**

#### **District Noord-Limburg**

DC: vacant  
Atlas DC: F. Hustings, Promenade 159  
6581 BZ Malden, tel. 024-3587274

#### **District Zuid-Limburg**

DC: J.-J. Bakhuizen, Jekerstraat 10  
6211 NT Maastricht, tel. 043-3257523  
Atlas DC: A. Ovaa, In de Molt 112  
6269 EJ Margraten, tel. 043-4581781

### **PUNT TRANSECT TELLINGEN (PTT)**

SOVON, t.a.v. A. Boelen, adres (zie boven)

### **WATERVOGELTELLINGEN**

#### **Coördinator Limburg:**

T. Cuypers, Wilhelminalaan 26  
6107 AK Stevensweert, tel. 0475-551579

### **BEKENTELLINGEN ZUID-LIMBURG**

L. Bakker, Van Heinsberglaan 15  
6301 VH Valkenburg, tel. 043-6016882

### **DWAALGASTEN EN ZELDZAAMHEDEN (DBA/CDNA)**

#### **Inlichtingen, contactpersoon:**

M. Berlijn, Wilhelminastraat 9  
6285 AS Epen, tel. 043-4552511

### **WERKGROEP VOGELARCHIEF**

#### **Waarnemingen insturen naar:**

Natuurhistorisch Genootschap,  
Werkgroep Vogelarchief,  
Postbus 882, 6200 AW Maastricht  
**Informatie:** R. Schols, Houtstraat 37  
6127 EB Grevenbicht, tel. 046-4859590

## Soortonderzoeken

### **KERKUIL**

**Provinciale coördinator:** vacant

**Coördinator Noord-Limburg:** R. Bovee  
Hackfoirtstraat 25, 5975 XN Sevenum  
tel. 077-4672253

**Coördinator Midden-Limburg:** L. Verbeek  
Schepelstraat 13, 6077 GK St. Odiliënberg,  
Tel. 0475-534391

**Coördinator Zuid-Limburg:** P. Steijnen  
Houterend 17, 6171 CP Stein  
tel. 046-4332155

### **WERKGROEP GIERZWALUW**

H. van der Laar, Doorvaartstraat 45a  
6433 AP Brunssum  
tel. 045-4273211

### **OEVERZWALUW**

J. Willems, Bellenkampweg 57  
6438 KE Oirsbeek  
tel. 046-4422607

### **HUISZWALUW**

W. Hamers, Vareneref 144  
6413 LC Heerlen  
tel. 045-5216615

### **ROEK**

**Kolonietellingen:** J. Ummels, Essendijk 15  
6243 BH Geulle  
tel. 043-3645606

### **KLEINE ZWAAN**

**Slaaplaatstellingen:** E. van Asseldonk,  
Langen Dries 7, 6049 KS Herten

### **COÖRDINATIE BROEDVOGELONDERZOEK MAASDAL**

G. Kurstjens en M. van der Weiden  
p/a SOVON Beek-Ubbergen, adres zie boven

### **CONSULENT VOGELBESCHERMING**

#### **Regio Zuid en Oost Nederland**

Toon Voets, Postbus 591, 5000 AN Tilburg  
tel. 013-5356225

# LIMBURGSE VOGELS

Jaargang 11, nummer 2, september 2000

## ARTIKELN

- 33 Broedvogels van het hoogveenrestant de Mariapeel in 1998
- 40 Enkele resultaten van de provinciale broedvogelkartering in Midden-Limburg-west in 1999
- 50 SOVON in de regio: Nieuws van het LSB-front: de Blauwe reiger en de Orpheusspotvogel
- 53 Bespiegelingen rond het voorkomen van de Wittoegeend in Limburg

## BIJZONDERE WAARNEMINGEN

- 56 Graszanger in de Zoom: een nieuwe soort voor Limburg
- 57 Steppekiekendief in Zuid-Limburg in het voorjaar van 2000

## VOGELWAARNEMINGEN

- 58 Aflevering 15, januari tot en met mei 2000

## OPROEPEN EN MEDEDELINGEN

- 64 Van de redactie

